

Jemina Jaakkola

**TUOMIOISTUIMEN TARKOITUKSEN-
MUKAISUUSHARKINTA MAKSUOH-
JELMAN MAKSUJEN SUORITTAMI-
SESTA ULOSOTTOMIEHELLE
-VERTAILUA KYMENLAAKSON JA ETELÄ-
KARJALAN KÄRÄJÄOIKEUKSIEN VÄLILLÄ**

Opinnäytetyö
Liiketalouden koulutusohjelma

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Jemina Jaakkola	Oikeustradenomi	Tammikuu 2017
Opinnäytetyön nimi		
Tuomioistuimen tarkoituksenmukaisuusharkinta maksuohjelman maksujen suorittamisesta ulosottomiehelle – vertailua Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuksien välillä		41 sivua 5 liitesivua
Toimeksiantaja		
Kymenlaakson ulosottovirasto		
Ohjaaja		
Hannu Juntunen		
Tiivistelmä		
<p>Kun tuomioistuin katsoo, että velkajärjestelyn edellytykset täyttyvät eikä esteitä menettelylle ole, vahvistaa käräjäoikeus maksuohjelman. Tämän jälkeen pääsääntönä on, että velallisen on itse suoritettava kaikki tuomioistuimen vahvistaman maksuohjelman mukaiset maksut ohjelmassa määrätuille velkojille määrättyä maksuaikataulua noudattaen. Maksuohjelman päätyttyä velallinen vapautuu kaikista veloistaan. On olemassa myös poikkeus, jolloin ulosottoviranomainen tilittää velallisen puolesta maksuohjelmassa määrättyt maksut velkojille. Tuomioistuin voi siis määrätä, mikäli se katsoo tarkoituksenmukaiseksi, että velallisen on suoritettava maksut ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää syitä, miksi tuomioistuin määrää velkajärjestelyn maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi velkojille tilitettäväksi, sillä asia työllistää enemmän Kymenlaakson ulosottovirastoa kuin tutkimuksen kohteina olevia ulosottovirastoja.</p> <p>Työ toteutettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Kvalitatiivisena metodina työssä hyödynnettiin teemahaastattelua ja alan kirjallisuutta. Tutkimusaineisto koostuu kahden eri käräjätuomarin ja kihlakunnanulosottomiehen haastatteluista sekä ulosottoviraston osastosihteerin ja talous- ja velkaneuvojan haastatteluista. Teemahaastatteluiden avulla tutkittiin käräjätuomareiden tarkoituksenmukaisuusharkintaa määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottomiehen hoidettavaksi ja samalla tutkittiin ulosottomiesten kokemuksia maksuohjelman mukaisten maksujen tilittämisestä velkojille sekä kirjaussihteereiden työtehtäviä asiaan liittyen.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että tuomioistuin vahvistaa maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi vain erittäin painavista syistä ja pyynnön on oltava tarkoin perusteltua. Tuomioistuin ei oma-aloitteisesti ryhdy pohtimaan tarkoituksenmukaiseksi määrätä maksuohjelman maksut ulosottomiehen hoidettavaksi, vaan velallinen ehdottaa sitä. Tutkimuksen luotettavuus on varmistettu siten, että toimeksiantaja on lukenut ja hyväksynyt tulkintani.</p>		
Asiasanat		
insolvenssioikeus, velkajärjestely, maksuohjelma, ulosottoviranomainen, tarkoituksenmukaisuusharkinta		

Author (authors)	Degree	Time
Jemina Jaakkola	Bachelor of Business Administration	January 2017
<p>Thesis Title Court of justice expediency consideration when enforcement authority administers debtor's payments - Comparison between Kymenlaakso Enforcement Office and Etelä-Karjala Enforcement Office</p> <p>41 pages 5 pages of appendices</p>		
<p>Commissioned by Kymenlaakso Enforcement Office</p>		
<p>Supervisor Hannu Juntunen, Lecturer</p>		
<p>Abstract When court of justice considers debt restructuring requirements fulfilled and there is no legal excuse to disallow a procedure, local court will confirm payment scheme. After this the main rule is that debtor will obey the payment scheme and there is no need for enforcement authority in the procedure. At the conclusion of the payment scheme debtor has no longer liability for debts. In some cases, court of justice decides that enforcement authority will administer the payment scheme and debtor is not involved at all.</p> <p>The aim of this thesis is to determine the reasons why court of justice decides that enforcement authority will administer the payment scheme. This issue increases the workload in Kymenlaakso Enforcement Office more than other Enforcement Offices, which were involved in the study.</p> <p>The study was performed using qualitative method such as theme interviews and legal field literature. The research material consists of the interviews of two judges, an assistant enforcement officer, an Enforcement Office departmental secretary, a financial counselor and a debt counselor.</p> <p>According to this study there are significant reasons that court of justice confirms enforcement authority to administer debtor payment schemes and it must be well reasoned that enforcement authority administers debtor payment scheme. Court of justice does not initiate consideration whether enforcement authority will administer the payment scheme: debtor has to propose that. Court of justice agreeing to the proposal is not something to take for granted.</p> <p>The study's validity is justified because the author took reliability into account at the planning stage. The author has chosen the right research methods, data collection methods and justified the analysis method carefully. The study does not generalize the phenomenon, it tries to understand it. The commissioner of the thesis approved the interpretation of the results and ensures the reliability of the study.</p>		
<p>Keywords insolvency law, debt restructuring, payment scheme, enforcement authority, expediency consideration.</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUSKYSYMYKSET	7
3	TUTKIMUSMENETELMÄ	8
3.1	Menetelmän valinta	8
3.2	Aineistonkeruu ja analysointi	10
4	TOIMEKSIANTAJA	11
5	INSOLVENSSIOIKEUS	11
5.1	Yksityishenkilön velkajärjestely	12
5.2	Maksuohjelma	14
5.2.1	Velkajärjestelyn vaiheet	14
5.2.2	Ulosottoviranomainen	17
6	HARKINTAVALTA	17
7	ULOSOTTOVIRASTOON SAAPUNUT MAKSUOHJELMA	20
8	TALOUS- JA VELKANEUVONTA	26
9	TUTKIMUSTULOKSET	29
9.1	Yleisimmät syyt pyynnön tarpeellisuuteen	29
9.2	Pyynnön aloitteentekijä	30
9.3	Kuntien talous- ja velkaneuvonnan yhdenmukaisuus	31
9.4	Käräjätuomarin tarkoituksenmukaisuusharkinta	32
9.5	Ulosottovirastojen toiminnan yhdenmukaisuus	33
9.6	Johtopäätökset	34
9.7	Pohdinta	35
9.8	Reliabiliteetti ja validiteetti	38
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	
	Liite 1. Teemahaastattelun runko käräjätuomareille	
	Liite 2. Teemahaastattelun runko kihlakunnanulosottomiehille	
	Liite 3. Teemahaastattelun runko talous- ja velkaneuvojalle	

Liite 4. Ulosottoasian päiväkirjakortti

Liite 5. Ulosottoasian toimeksiantokortti

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheen valinta perustuu työskentelyyn Kymenlaakson ulosottovirastossa. Sain työn toimeksiantona virastolta. Suorittaessani opintoihini kuuluvaa syventävää harjoittelujaksoa 15.3.2016–14.6.2016 Kymenlaakson ulosottovirastossa nousi esiin kysymys, joka kiinnosti viraston toimistohenkilökuntaa. Kysymys koski ulosottoviranomaisen hoidettavaksi määrättyjen velkajärjestelyn maksuohjelman maksujen käsittelyä. Asia vaatii paljon selvitystyötä ulosottoviraston henkilökunnalta ja vie paljon aikaa. Koen opinnäytetyön tästä aiheesta mielekkääksi toteuttaa, sillä minulla on yleinen kiinnostus velkajärjestelyjä kohtaan ja aihe on teemana aivan uusi, sillä ulosottoviranomaisen hoidettavaksi määrättyistä velkajärjestelyn maksuohjelman maksuista ei ole tehty aiemmin tutkimusta opinnäytetyönä. Lisäksi aihe on työelämälähtöinen ja tutkimuksen toteuttamisesta on hyötyä ulosottoviraston henkilökunnalle, joka käsittelee työssään ulosottoviranomaisen hoidettavaksi määrättyjä velkajärjestelyn maksuohjelmien maksuja.

Tässä aiheessa kontaktiverkostooni kuuluu Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan henkilökunta, Kymenlaakson käräjäoikeuden ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuden tuomarit, jotka ratkaisevat velkajärjestelyasioita, Kouvolan talous- ja velkaneuvonnan velkaneuvoja sekä opinnäytetyöni ohjaaja tuntiopettaja Hannu Juntunen.

Tavoitteena on vastata kysymykseen, miksi Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan alueella määrätään Etelä-Karjalan ulosottovirastoa enemmän maksuohjelman maksut hoidettavaksi ulosoton kautta. Lisäksi käsitelen kysymystä, millä perusteilla lainsoveltajat eli tuomarit päätyvät pohtimaan tarkoituksenmukaiseksi määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi, eli miksi se tapahtuu, tuleeko ehdotus jostakin. Otan siis selvää siitä, miten lainsoveltajat eli tuomarit tulkitsevat lakia päätöksiä perustellessaan, erityisesti velkajärjestelylain 41 §:n soveltamiseen pyrin saamaan vastauksen.

2 TUTKIMUSKYSYMYS

Opinnäytetyöni tarkoituksena on olla tietoa antava selvitys siitä, miksi tuomioistuimien määrää velkajärjestelyn maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi, sillä asia työllistää Kymenlaakson ulosottovirastoa enemmän kuin tutkimuksen kohteena olevaa ulosottovirastoa.

Tutkimukseni lisää tietoisuutta asiasta yleisesti muissa ulosottovirastoissa ja samalla tutkimuksen merkityksenä on se, että Kymenlaakson ulosottoviraston henkilöstö ymmärtäisi paremmin työn tarkoituksen. Ongelmana on oikeusministeriön tietämättömyys asiasta, jolloin suurempien resurssien saaminen on myös hankalaa. Tietoisuuden lisäämisellä voitaisiin taata ulosottovirastojen toiminnan yhdenmukaisuuden periaate. Ulosoton toiminnan yhdenmukaisuuden tarkoituksena on edistää muun muassa työprosessien sujuvuutta sekä ulosoton taloudellista tuloksellisuutta. Tällöin tutkimukseni laajempaan yhteiskunnallisena hyötynä voidaan pitää sitä, että kustannukset pienenisivät, taloudellinen tuloksellisuus lisääntyisi ja ihmisten työtaakka kevenisi.

Opinnäytetyön tavoitteena on hallituksen esitysten, oikeuskirjallisuuden ja haastatteluiden avulla selvittää syitä, miksi velkajärjestelyn maksuohjelmat määrätään ulosottoviranomaisen hoidettavaksi. Tutkimuksessani käyn läpi, miten lainsoveltajat eli käräjätuomarit tulkitsevat lakia, jolloin käyn läpi velkajärjestelylain 6. luvun 41 §:n maksuohjelman noudattamiseen koskevaa säännöstä, kuinka he soveltavat sitä. Kun olen saanut syitä selvitettyä, vertaan tuloksia paikallisesti keskenään. Tarkoitukseni on ottaa vertailukohteiksi Kymenlaakson eli Kouvolan lisäksi Etelä-Karjala eli Lappeenranta.

Tutkimuskysymykseni on:

Miksi Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan alueella määrätään tutkimuksen kohteena olevaa Etelä-Karjalan ulosottovirastoa enemmän maksuohjelman maksut hoidettavaksi ulosoton kautta?

Alakysymyksenä:

Millä perusteilla tutkimuksen kohteena olevat käräjäoikeudet ovat katsoneet tarkoituksenmukaiseksi määrätä, että velallisen on suoritettava maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi?

3 TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Menetelmän valinta

Tarvitsen tutkimuskysymyksiäni varten tietoa. Jotta voin ratkaista ongelman, minun tuli valita mahdollisimman oikea ja hyvä tutkimusmenetelmä. Käyttämällä tieteellisiä menetelmiä taataan luotettavan tiedon tuottaminen. Menetelmä on tekniikka, jolla kerätään, analysoidaan ja tulkitaan ilmiötä. Menetelmiä tarvitaan tutkimustyön eri vaiheissa, esimerkiksi tiedonkeruussa, tietojen analysoinnissa ja tietojen tulkinnassa. Lähestymistapani tulee olemaan laadullinen eli kvalitatiivinen, jotta saan mahdollisimman kattavan käsityksen aiheesta.

Laadullisen tutkimusmenetelmän tarkoituksena on auttaa tutkijaa ymmärtämään tutkittavana olevaa kohdetta, jolloin tutkija pystyy tulkitsemaan tutkimiaan asioita ja ilmiöitä paremmin ja näin antamaan tutkimuskohteestaan tarkan ja hyvin yksityiskohtaisen kokonaiskuvan. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on keskittyä suppeaan määrään tapauksia, joita tutkijan tulee analysoida syvällisesti. Kvalitatiivinen metodologia perustuu käytäntöön, eli tutkimusmatka alkaa käytännöstä, ei siis teoriasta, joka on taas kvantitatiiviselle metodologialle tunnusomaista. Tutkimusmatkalle lähdetään niin sanotusti puhtaalta pöydältä, jolloin tutkijalla ei ole minkäänlaisia ennako-oletuksia. Kvalitatiivisen metodologian ongelmaksi koituu usein aineiston suuri määrä sekä sen moninaisuus, sillä laadullisessa tutkimuksessa ei pystytä etukäteen määrittelemään tarvittavan aineiston määrää, jolloin tutkija kerää aineistoa niin pitkään, kunnes tutkimusongelma saadaan ratkaistua. Laadullisessa tutkimusmenetelmässä tutkijan tulee analysoida keräämäänsä aineistoa jatkuvasti, eli aineiston analysointi aloitetaan jo heti alkuvaiheessa, ei siis vasta kerätyn aineiston jälkeen. Tutkijan tulee lukea keräämäänsä aineistoa toistuvasti, tämä ei kuitenkaan aina pelkästään riitä esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa aineiston määrä on hyvin suuri. Tällöin kerätty aineisto tulee pilkkoa ja tiivistää, jotta saadaan tutkimuksen kannalta kaikista oleellisimmat tiedot aineistosta esille kokonaiskuvan saavuttamiseksi. (Kananen 2015, 127–131.)

Tiedonkeruun ja analysoinnin instrumenttina toimii itse tutkija. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkittavan ja tutkijan välille kehkeytyy suora kontakti, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että tutkija menee kentälle ilmiön pariin joko haastelemaan taikka havainnoimaan. Yleisimpänä kvalitatiivisena metodina voidaan pitää haastatteluja ja teemahaastatteluja. Muita tiedonkeruumenetelmiä ovat erilaiset dokumentit, esimerkiksi kirjat, tutkimukset, vuosikertomukset, muistiot sekä tilastot. Käytettävissä olevia haastattelun muotoja on monia. Haastattelut voidaan toteuttaa joko yksilö- tai ryhmähaastatteluna. Teemahaastattelulla tarkoitetaan kahden ihmisen välistä keskustelua teema kerrallaan. Tällöin tutkija on miettinyt teemat etukäteen, joista hän sitten keskustelee haastateltavan kanssa. Kyse on siis puolistrukturoidusta haastattelusta. (Kananen 2014, 64–74.) Tämän tyyppinen haastattelu on menetelmänä joustava, sillä tarpeen niin vaatiessa, tutkija voi tehdä uusia kysymyksiä. Haastattelun avulla saadaan laaja-alaisempaa tietoa tutkittavana olevasta aiheesta. Haastateltavat tulisi valita mahdollisimman tarkkaan, esimerkiksi vahvan ammattitaidon perusteella, ja olisi hyvä, jos haastateltavat liittyisivät aiheen piiriin. Yksilöhaastattelun etuna voidaan pitää sitä, että asia alkaa hahmottua haastatteluiden välissä tutkijalle paremmin ja haastatteluista saadut vastaukset tuovat varmasti esille uusia kysymyksiä seuraavia haastattelutilanteita varten. Teemahaastattelua vapaampana tutkimusmetodina voidaan pitää syvähaastattelua, jolloin aiheesta keskustellaan haastateltavan kanssa ilman teemoja. Metodina syvähaastattelu on tutkijalle teemahaastattelua paljon haasteellisempi käyttää. Syvähaastattelussa on yksi aihe, josta sitten keskustellaan haastateltavan kanssa, kun taas teemahaastattelussa on useampia aiheita, joista voidaan keskustella.

Saan tutkimuskysymyksiini parhaiten vastauksen käyttämällä laadullisena tutkimusmetodina puolistrukturoitua haastattelua eli teemahaastattelua. Haastattelu on menetelmänä joustava, sillä voin tehdä tarvittaessa uusia kysymyksiä. Suunnittelen etukäteen ennen haastattelua teemat, joista keskustelen haastateltavan kanssa. Koen myös, että saan teemahaastattelun avulla laaja-alaisempaa tietoa aiheesta. Aion nauhoittaa haastattelut, sillä se mahdollistaa omistautumiseni haastattelutilanteeseen ilman, että keskittymiseni herpaantuu. Teemahaastatteluiden rungot ovat nähtävillä työni lopussa liitteissä 1–3. Niissä näkyy etukäteen suunnittelemani teemat, joista keskustelen haastateltavien kanssa ja keskustelun lomassa saatan tehdä uusia lisäkysymyksiä.

Haastattelen Kymenlaakson ulosottoviraston osastosihteerä ja kihlakunnanulosottomiehiä, Kouvolan talous- ja velkaneuvonnan velkaneuvojaa sekä Kymenlaakson käräjäoikeuden ja Etelä-Karjalan käräjäoikeuden tuomareita, jotka ratkaisevat velkajärjestelyasioita. Olen valinnut haastateltavat heidän vahvan ammattitaitonsa perusteella, lisäksi he kuuluvat aiheen piiriin. Aion haastatella henkilöitä yksilöhaastatteluna, sillä koen sen helpoimpana vaihtoehtona itselleni. Tällöin asia alkaa haastatteluiden välissä hahmottua minulle paremmin ja haastatteluista saamani vastaukset tuovat varmasti esille uusia kysymyksiä seuraavia haastatteluja varten. Toteutan haastattelut kentällä, eli matkustan haastateltavien luokse ja yhden haastatteluista toteutan puhelinhaastatteluna. Ennen haastatteluja kerron haastateltaville tutkimuksen aiheesta, tarkoituksesta, luottamuksellisuudesta sekä anonymiteetistä. Aion käydä tutkimustulokseni huolellisesti läpi heti haastatteluiden jälkeen, suhtautua niihin eettisesti sekä analysoida niitä myös tarkkaan, jolloin pyrin tiivistämään saamani aineistot. Aion litteroida haastatteluni, mikä tarkoittaa sitä, että puran teemahaastatteluni aineistot tekstimuotoon. Haastatteluista saamani aineiston purkaminen litteroimalla mahdollistaa sen, että saan mahdollisimman sanatarkasti kaiken keräämäni aineiston paperille.

3.2 Aineistonkeruu ja analysointi

Työtäni oli rajattava. Olisi liian suuri työ ottaa vertailukohteeksi kaikki Suomen ulosottovirastot, jolloin sovimme toimeksiantajani kanssa, että keskityn vertailemaan Kymenlaaksoa Etelä-Karjalaan. Pääpaino tutkimusmateriaalini hankinnassa on haastatteluilla, sillä olen valitsemani aiheen vuoksi melkein täysin tekemieni haastattelujen varassa. Työni analysointi alkaa heti haastatteluiden päätyttyä, jolloin alan kirjoittamaan saamaani aineistoa puhtaaksi. Jotta pystyn löytämään haastatteluiden pääkohdat, analysoin saamiani aineistoja teemoittain. Analysoinnin keinona aion käyttää koodausta tukena. (Kananen 2014, 99–112.) Se tarkoittaa sitä, että muutettuani haastatteluista saamani aineistot tekstin muotoon, teen aineistoon merkintöjä erilaisin värein teemojen mukaisesti. Apunani käytän perinteistä tekstinkäsittelyohjelmaa ja sen toimintoja, kuten alleviivausta, erivärisiä fontteja ja tummennuksia. Tämä helpottaa aineiston käsittelyä, sillä näin löydän tekstistä tutkimukseni kannalta oleellimmat

pääkohdat nopeasti. Merkitsen samalla korostusvärillä tekstikohdat, joissa kerrotaan samoista asioista, näin saan aineistooni ryhtiä, joka helpottaa aineiston analysointia. Tarkastelen tutkimusta ulosottoviraston näkökulmasta, jolloin tarkoitukseni on tuoda esille aiheessani ilmeneviä havaintoja ja ongelmia juuri ulosottovirastojen toiminnan yhdenmukaisuuden näkökulmasta.

4 TOIMEKSIANTAJA

Toimeksiantaja on Kymenlaakson ulosottovirasto, Kouvolan päätoimipaikka. Ulosotto kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan ja muodostuu keskushallinnosta sekä sen alaisista paikallisista ulosottovirastoista. Oikeusministeriö vastaa toimitiloista ja koulutuksesta. Suomessa on yhteensä 22 ulosottopiiriä eli ulosottovirastoa ja niiden toimialueena on yksi tai useampi kihlakunta. (Ulosotokaari 11 §.) Kymenlaakson ulosottovirasto toimii Kymenlaakson maakunnan alueella. Viraston päätoimipaikka sijaitsee Kouvolassa ja sivutoimipaikka Kotkassa. Kouvolan päätoimipaikassa työskentelee johtava kihlakunnanvouti, kihlakunnanvouti, 9 kihlakunnanulosottomiestä ja 15 toimistohenkilöä.

5 INSOLVENSSIOIKEUS

Insolvenssioikeus tutkii, kuinka velkavastuu pystytään toteuttamaan. Luotonanto ja luotonotto ovat markkinatalouden edellytyksiä. Luottoyhteiskunnassa velkavastuun toteuttaminen tehokkaasti on välttämätöntä. Maksamatonta velkaa aiheutuu jokaisesta luotonannosta. Velkaantumista syntyy paljon muutenkin, esimerkiksi erilaisten vahingonkorvausvelvollisuuksien, elatusvelvollisuuksien taikka veronmaksuvelvollisuuksien muodossa. Suomessa on käytössä erilliset insolvenssimenettelyjen järjestelmät, joita ovat ulosotto, konkurssi, yrityksen saneeraus sekä yksityishenkilön velkajärjestely. Käsittelen yksityishenkilön velkajärjestelyn perusasioita hieman työssäni, sillä se on aiheeni kannalta välttämätöntä.

Velkavastuun toteuttamisessa turvaudutaan lähes aina aineelliseen oikeuteen, kuten velkasuhteita ohjaaviin säännöksiin. Prosessioikeuteen taas turvau-

taan niissä tapauksissa, kun velkaa ei makseta. Tällöin asiaa käsitellään tuomioistuimessa, joka mahdollistaa maksamatta jääneiden velkojen juridisen seuraamuksen. (Havansi, Koulu & Niemi-Kiesiläinen 2002, 34–38.)

5.1 Yksityishenkilön velkajärjestely

Velkajärjestelylaki laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57 säätelee velkajärjestelyä. Lain tarkoituksena on mahdollistaa yksityishenkilön selviytyminen veloistaan ja tämän myötä korjaamaan hänen taloudellinen tilanteensa sekä vahvistamaan hänelle hänen maksukykyään vastaava maksuohjelma. Tämä tarkoittaa sitä, että velat järjestellään uudelleen niin, että ne vastaavat velallisen todellista maksukykyä. Velallisen tulee maksaa velkojaan niin paljon, kuin hän pystyy, ja määräajan jälkeen hän saa aloittaa niin sanotusti puhtaalta pöydältä.

Velkajärjestelylle on olemassa tietyntyyliset edellytykset. Velkajärjestelylakia sovelletaan yksityishenkilöille, joiden kotipaikka on Suomessa. Ennen velkajärjestelyn hakemista, velallisen on yritettävä saada sovittua velkojien kanssa vapaaehtoisesta maksujärjestelystä. (Velkajärjestelylaki 11 §.) Laissa ei ole erikseen määrittelyä sille, kuinka sovintomahdollisuus tulee selvittää. Selvitykseksi voi riittää esimerkiksi se, ettei velallinen tavoita velkojia taikka hänellä ei ole maksuvaraa laisinkaan. Velkajärjestelylain 11 § sovintoratkaisua ei tarvitse yrittää, jos se on ilmeisen tarpeetonta, esimerkiksi jos sovintoon on hankalaa päästä velkojien suuren määrän vuoksi. (Karttunen, Laasanen, Sippel, Uitto & Valtonen 2015, 573–576.)

Velkajärjestely voidaan myöntää maksukyvyttömälle velalliselle, jos

1) maksukyvyttömyyden pääasiallisena syynä on velallisen maksukykyyn olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä; tai

2) velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet ottaen huomioon velkojen ja niihin liittyvien velvoitteiden määrä suhteessa velallisen maksukykyyn, eikä velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista. (Velkajärjestelylaki 9 §.)

Velkajärjestelylain mukaisella maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan sitä, että velallinen on muuten kuin tilapäisesti kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä.

Velkajärjestelylle on olemassa myös esteperusteita. Velkajärjestelylaissa on luettelo näistä esteistä. Velkajärjestelyä ei voida myöntää, mikäli velalliselle on määrätty rikoksen perusteella maksuvelvollisuus. Rikollinen toiminta ei ole esteenä, vaan rikollisesta toiminnasta aiheutunut velka. Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista aiheutuneet velat eivät siis oikeuta velkajärjestelyyn. Velallisen heikentäessä sopimattomasti taloudellista asemaansa, jolloin velkojat jäävät ilman suorituksia, esimerkiksi jos velallisen tiedetään myyneen ali-hintaan omaisuuttaan, ei velallinen ole oikeutettu velkajärjestelyyn. Jos velallinen on antanut tahallaan velkojalle taloudellisesta asemastaan vääriä taikka harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet luoton myöntämiseen. Tällöin luottoa ei olisi myönnetty, mikäli todellinen tilanne olisi ollut tiedossa. Piittaamattomuus ja vastuutonta velkaantumista pidetään myös esteenä velkajärjestelylle. Tämä tarkoittaa sitä, että velallisen tavasta hoitaa talouttaan voidaan päätellä velallisen velkaantuneen harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen, jolloin velallisen velkaantumiseen johtaneita toimia voidaan pitää myös piittaamattomina ja täysin vastuuttomina. Velallinen ei toisin sanoen käytä maksukykyään velkojen maksuun vaan päinvastoin, velallisen velat vain lisääntyvät. Velallisella on myötävaikutusvelvollisuus, mikä tarkoittaa sitä, että velallinen ei saa tehdä uutta velkaa, jolloin velallisen on pyrittävä maksamaan laskunsa ja näin ylläpitämään omaa maksukykyään. Velkajärjestelyä ei voida myöntää, mikäli on perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa. Esimerkiksi jos velallisella on paljon velkajärjestelyn ulkopuolisia velkoja, voidaan olettaa, ettei velallinen tule myöskään selviytymään maksuohjelman noudattamisesta. Saattaa olla myös tilanne, että velallinen joutuu vankilaan, eikä voi vankilassa ollessaan täyttää maksuvelvollisuutta. Velkajärjestely voidaan painavasta syystä myöntää esteistä huolimatta. Painavina syinä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että velkaantumisen on kulunut paljon aikaa, jolloin velat ovat hyvin vanhoja sekä velallisen toiminta puoltavat velkajärjestelyn myöntämistä, mikä tarkoittaa sitä, että velallinen pystyy osoittamaan pyrkimyksensä maksamaan velkojaan. Velkajärjestelyn myöntäminen esteestä huolimatta vaatii kokonaisharkintaa. (Velkajärjestelylaki 10 §.)

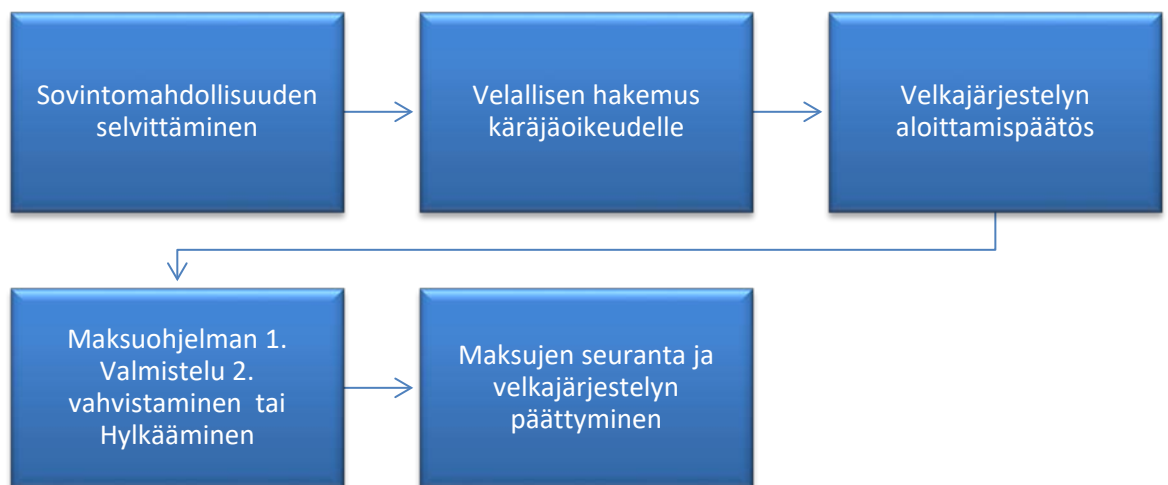
5.2 Maksuohjelma

Maksuohjelman keskeisenä sisältönä on velallisen maksuvelvollisuuden määrittäminen, eli se kuinka paljon velallisen on velkajärjestelyssä maksettava velkojaan. Maksuohjelmaehdotuksen voi laatia velallinen itse, hänen avustajansa taikka oikeuden määräämä selvittäjä. Maksuohjelman vahvistamisesta päättää tuomioistuin. Tuomioistuin pyytää velkojilta lausunnot maksuohjelmaehdotuksesta. Mikäli on selvinnyt, että velkajärjestelylle ei ole edellytyksiä taikka velkajärjestelylle on ilmaantunut este, voidaan hakemus hylätä. Maksuohjelman tarkoituksena on, että siinä määritellään velallisen maksuvara sekä maksuohjelman kesto. Maksuohjelman normaali kestoaika on kolme vuotta. Mikäli velallisen maksuvelvollisuus on poistettu kokonaan, taikka velkajärjestely on myönnetty esteestä huolimatta, on maksuohjelman kesto tällöin viisi vuotta. Sen sijaan jos velalliselta puuttuu maksuvara pysyvästi esimerkiksi sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi, voi maksuohjelman kesto olla tässä tapauksessa alle viisi vuotta. Jos velallinen haluaa säilyttää omistusasuntonsa, maksuohjelma voi vähimmäiskertymän maksamiseksi kestää enintään kymmenen vuotta. Velallisen on suoritettava kaikki tuomioistuimen vahvistaman maksuohjelman mukaiset maksut ohjelmassa määrätyille velkojille määrättyä maksuaikataulua noudattaen. Suoritettuaan kaikki maksuohjelman mukaiset maksut velallinen vapautuu alkuperäisestä velkavastuustaan. (Lindström 2014, 476–477, 497.) Tämä on normaalikäytäntö velkajärjestelyssä, että velallisen tulee itse hoitaa tuomioistuimen vahvistaman maksuohjelman mukaiset maksut velkojille. Tuomioistuin voi kuitenkin, milloin harkitaan tarkoituksenmukaiseksi, määrätä, että velallisen on suoritettava maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi. (Velkajärjestelylaki 41 §). Työni tarkoituksena on siis perehtyä jälkimmäiseen niin sanottuun poikkeavaan tilanteeseen, jossa ulosottoviranomainen tilittää velallisen puolesta maksuohjelmassa määrättyt maksut velkojille.

5.2.1 Velkajärjestelyn vaiheet

Velkajärjestelyprosessi lähtee liikkeelle velallisen taloudellisen tilanteen selvittämällä. Näihin lukeutuvat velallisen velkojen määrä, tulot, varat sekä maksukyky. Taloudellisen tilanteen selvittämisen jälkeen, velallisen on pyrittävä

neuvottelemaan velkojien kanssa siitä, onko tilannetta mahdollista korjata sopimalla. Jollei sopiminen ole mahdollista, tulee velkajärjestelyhakemus toimittaa velallisen kotipaikan tuomioistuimen käsiteltäväksi. Käräjätuomari tutkii velkajärjestelyhakemuksen. Mikäli tuomari katsoo, että velkajärjestelyn edellytykset täyttyvät, eikä esteitä menettelylle ole, vahvistaa käräjäoikeus maksuohjelman. Tämän jälkeen velallisen on itse suoritettava kaikki tuomioistuimen vahvistaman maksuohjelman mukaiset maksut ohjelmassa määrätyille velkojille määrättyä maksuaikataulua noudattaen. Maksuohjelman päätyttyä velallinen vapautuu kaikista veloistaan. On olemassa myös poikkeus, jolloin ulosottoviranomainen tilittää velallisen puolesta maksuohjelmassa määrätty maksut velkojille. Tuomioistuin voi siis määrätä, mikäli se katsoo tarkoituksenmukaiseksi, että velallisen on suoritettava maksut ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi. Kuva 1. havainnollistaa velkajärjestelyprosessin etenemisen.

Kuva 1. Yksityishenkilön velkajärjestelyn vaiheet

Mikäli velallinen ei pääse sovintoon velkojien kanssa, velallinen jättää velkajärjestelyhakemuksen kotipaikkansa käräjäoikeudelle. Velkajärjestelyä varten on olemassa valmis hakemuslomake, joka on oikeusministeriön vahvistama. Hakemuksessa velallisen tulee kertoa taloudellinen tilanteensa eli velat, varat, tulot, menot sekä mahdollinen elatusvelvollisuus. Hakemuksen liitteeksi voidaan laittaa myös velallisen oma ehdotus maksuohjelmasta. Asia tulee vireille, kun hakemus on jätetty tuomioistuimen kansliaan. Velkajärjestelyhakemuksen

johdosta tuomioistuin voi kuulla velkojia vielä ennen velkajärjestelyn aloittamispäätöstä. Kuuleminen tapahtuu joko kirjallisesti taikka suullisessa istunnossa. (Velkajärjestelylaki 52 §.) Velkojan tulee ottaa lausumassaan kantaa velkajärjestelyn esteisiin ja edellytyksiin sekä perustella hyvin yksityiskohtaisesti lausumassaan kertomansa seikat. Velkojan on toimitettava lausumansa käräjäoikeudelle määräpäivään mennessä, sillä uhalla, että käräjäoikeus antaa asiasta päätöksen siitä huolimatta, että lausumaa ei olisi toimitettu. Tuomioistuin tekee velkajärjestelyn aloittamispäätöksen, mikäli edellytykset täyttyvät eikä esteitä ilmene. Aloittamispäätöksessä kerrotaan, milloin velkajärjestely on alkanut sekä millä perusteilla aloittamispäätös on tehty. Aloittamispäätöksen jälkeen menettelyn aloittamisesta ilmoitetaan velallisen kotipaikan ja hänen omistaman omaisuuden sijaintipaikkakunnan ulosottoviranomaisille. Ilmoituksen tekee tuomioistuin joko puhelimitse taikka kirjallisesti. Aloittamispäätöksen jälkeen velallinen on velvollinen antamaan tietoja velkajärjestelyn kannalta merkityksellisistä asioista tuomioistuimelle, velkojille sekä selvittäjälle, kyse on niin sanotusti velallisen tietojenantovelvollisuudesta. Velkojen todelliset saldotiedot otetaan huomioon maksuohjelmassa sellaisina, kuin ne ovat velkajärjestelyn aloittamispäivänä. Mikäli saldotiedot poikkeavat velallisen ilmoittamasta tiedosta, niin tuomioistuin pyytää tämän vuoksi uudet saldotiedot velkojilta, jotka tulee toimittaa tuomioistuimelle taikka selvittäjälle. Kun tuomioistuin päättää velkajärjestelyn aloittamisesta, tulee sen samalla määrätä selvittäjä, mikäli siihen on syytä sekä samalla asettaa selvittäjälle määräpäivä maksuohjelmaehdotuksen laatimista varten. Selvittäjän määrääminen on hyvin yleinen käytäntö, sillä se määrätään valtaosassa tapauksia. Määräpäivä asetetaan myös velkojille, johon mennessä heidän on ilmoitettava selvittäjälle velkajärjestelyn piiriin kuuluvien velkojen määrät. Velallinen ei saa maksaa velkajärjestelyn piiriin kuuluvaa velkaa aloittamispäätöksen jälkeen. Tämä määräys ei kuitenkaan koske etuoikeutettua elatusapuvelkaa. Velkajärjestelyn piiriin kuuluvalla velalla ei kerry viivästyskorkoa velkajärjestelyn aloittamisesta, sillä se keskeytyy. Aloittamispäätöksestä seuraa myös ulosmittauskielto, jolloin velallisen omaisuutta ei saa ulosmitata lukuun ottamatta elatusapuvelkaa. Aloittamispäätöksestä alkaa siis niin sanottu rauhoitusaika, joka jatkuu siihen saakka, kunnes maksuohjelma vahvistetaan tai hakemus hylätään. (Velkajärjestelylaki 12 § ; Lindström 2014, 479–489.)

5.2.2 Ulosottoviranomainen

Ulosottoviranomaisella tarkoitetaan ulosottokaaren 15.6.2007/705 mukaisia ulosottotehtäviä hoitavia paikallisia ulosottomiehiä, joita ovat johtavat kihlakunnanvoudit, kihlakunnanvoudit ja Ahvenanmaan maakunnanvoudi. Edellä mainittujen henkilöiden apuna toimivat kihlakunnanulosottomiehet sekä Ahvenanmaalla maakunnan ulosottomiehet, jotka hoitavat enimmäisosan yksittäisistä ulosottoasioista. Tämän lisäksi ulosottovirastossa työskentelee toimistohenkilökuntaa, esimerkiksi perintäsihteereitä, toimistopäälliköitä, apulaistoimistopäälliköitä, realisointisihteereitä sekä perinnän tukeen erikoistuneita sihteereitä. Ulosottoviranomaiset pyrkivät siihen, että velallinen maksaisi vapaaehtoisesti velkansa maksukehotuksella. Mikäli maksua ei saada, ulosottoviranomaiset voivat tehdä palkan, eläkkeen, elinkeinotulon tai omaisuuden ulosmittauksen ja ulosmitattu omaisuus voidaan myydä. (Lindström 2014, 387.)

6 HARKINTAVALTA

Käsittelen viranomaisen harkintavaltaa, sillä tuomioistuimen tarkoituksenmukaisuusharkinta on tutkimuskysymyksenäni, minkä vuoksi on oleellista, että käyn myös työni teoriaosuudessa sitä läpi. Haen haastattelujeni kautta vastausta siihen, kuinka tuomioistuimet käyttävät tarkoituksenmukaisuusharkintaa päätöstä tehdessään. Päädyin tähän, sillä saatuani tämän opinnäytetyön aiheen, aloin tekemään alkukartoitusta ja löysin velkajärjestelylain 6. luvun 41 § maksuohjelman noudattamista koskevan säädöksen. Laissa säädetään muun muassa näin: *velallisen on suoritettava maksuohjelman mukaiset maksut kullekin velkojalle ohjelmassa määrättyä maksuaikataulua noudattaen. Tuomioistuin voi, milloin harkitaan tarkoituksenmukaiseksi, määrätä, että velallisen on suoritettava maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi.*(Velkajärjestelylaki 41 §.)

Sain selvitettyä, että laki antaa mahdollisuuden määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi. Se ei kuitenkaan vielä ollut

mielestäni aivan riittävä vastaus tutkimusongelmaani, että kun laissa määrätään näin, niin siksi ulosottoviranomainen hoitaa maksuohjelman mukaisia maksuja. Luettuani useampaa kertaa tuota lain kohtaa, aloin pohtia säädöksen tarkoitusta. Kiinnitin erityistä huomiota kohtaan, *milloin harkitaan tarkoituksenmukaiseksi*. Aloin selvittämään, mitä tuolla kohdalla harkitaan tarkoituksenmukaiseksi, tarkoitetaan. Oivalsin, kun laissa säädetään, että *Tuomioistuinin voi, milloin harkitaan tarkoituksenmukaiseksi, määrätä, että velallisen on suoritettava maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi* (Velkajärjestelylaki 41 §.) tarkoitetaan vapaata eli tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Kärjäjätuomarit käyttävät siis vapaata harkintaa maksuohjelmapäätöksen yhteydessä. Lain säännöksissä ei suoraan lue, että viranomaisella on harkintavaltaa asiassa. Viranomaisen harkintavallan voi tunnistaa väljistä kielellisistä muotoiluista. Harkintavalta näkyy sovellettavasta laista selkeästi ja toisinaan se on vaikeammin havaittavissa. (Koivisto 2014, 48.) ”*Milloin harkitaan tarkoituksenmukaiseksi*” kertoo mielestäni harkintavaltaan viittaavasta muotoilusta. ”Milloin harkitaan” tarkoittaa sitä, että pyyntöön maksuohjelman mukaisen maksujen määräämisestä ulosottoviranomaisen hoidettavaksi, ei ole pakko suostua, vaan tuomioistuin voi niin harkitessaan olla suostumatta pyyntöön. Tuomioistuimella on näin valtaa valita, miten asiassa toimii. Aiheeni alkoi tästä jalostumaan ja päädyin siihen, että työni kannalta olisi tarkoituksenmukaista selvittää, miksi tuomioistuin päätyy pohtimaan tarkoituksenmukaiseksi määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi. Eli mistä ehdotus tulee ja ajattelevatko tutkimuskohteenani olevat tuomioistuimet velkajärjestelylain 6. luvun 41 § kysymyksen tarkoituksenmukaisuusharkinnasta samalla tavalla.

Viranomaisessa käytetään *tarkoituksenmukaisuusharkintaa* ja laillisuusharkintaa eli *oikeusharkintaa*. Tarkoituksenmukaisuusharkinnassa saadaan käyttää vapaata harkintaa, kun taas oikeusharkinnassa käytetään sidottua harkintaa, joka perustuu täysin ennalta määrättyihin kriteereihin eli lakiin. Lainsäädäntö ilmaisee tällöin ratkaisun sisällön. Lainsäädäntö on tulkinnanvaraista, jonka vuoksi harkintavaltaa jää viranomaisen käytettäväksi. Viranomaisen harkintavalta on aina osittain sidottua harkintaa sekä vapaata harkintaa.

Lainsäädäntö ei ohjaa tiukasti tarkoituksenmukaisuusharkintaan perustuvia päätöksiä, jolloin päätöksen sisältö riippuu viranomaisen harkinnasta. Tarkoituksenmukaisuusharkinnassa viranomaisen käyttää apunaan olemassa olevia

tietoja tehdessään päätöstä asiassa. Viranomainen valitsee sen, minkä hän katsoo asiassa parhaaksi mahdolliseksi vaihtoehdoksi. Viranomainen tekee päätöksen sen mukaan, mikä on asian kannalta tarkoituksenmukaista, noudattaen kuitenkin lakia ratkaisun teossaan. Julkisen vallan käyttö ei ole kuitenkaan täysin vapaata, vaikka oikeusnormi jättäisi tilaa harkintavallan käytölle. Tarkoituksenmukaisuusharkintaa rajoittavat hallinto-oikeuden oikeusperiaatteet, joita on yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuudenperiaate, objektiviteettiperiaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate. (Husa & Pohjolainen 2008, 224–225.)

Yhdenvertaisuusperiaate edellyttää, että ihmiset ovat tasapuolisia lain edessä (perustuslaki 6 §.) Hallintolain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaate täydentää perustuslain vaatimuksia, jolloin viranomaisen on kohdeltava kaikkia tasapuolisesti, ketään syrjimättä. Tasapuolisen kohtelun toteutuminen edellyttää, että samankaltaiset asiat tulisi ratkaista samalla tavoin. Tavoitteena on, että normeja sovellettaisiin yhdenmukaisesti, jonka vuoksi erilainen kohtelu on pystyttävä perustelemaan asiallisesti. Syrjintäkiellon toteutuminen edellyttää, että ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan esimerkiksi alkuperän, iän, uskonnon, sukupuolen, poliittisen näkemyksen taikka muun vastaavan syyn vuoksi. (Mäenpää 2011, 60–61.) Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609 ja yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 täydentävät tätä periaatetta.

Tarkoitussidonnaisuuden periaate edellyttää, että viranomaisen on käytettävä toimivaltaansa vain siihen tarkoitukseen, johon se on määritelty taikka muuten tarkoitettu käytettäväksi. *Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.* (Hallintolaki 6 §; Mäenpää 2011, 62–63.)

Objektiviteettiperiaatteen tarkoituksena on luottamuksen toteutuminen, jonka edellytyksenä on se, että viranomainen toimii puolueettomasti ja perustelee toimintansa ja päätöksenteon objektiivisesti. Mikäli viranomainen tuntee asianosaisia kohtaan esimerkiksi sympatiaa, se ei saa vaikuttaa päätöksen sisältöön. Ystävien suosiminen ja henkilökohtaisen hyödyn tavoittelu on kiellettyä. (Husa & Pohjolainen 2008, 226.)

Suhteellisuusperiaate edellyttää että viranomaisen toiminnan on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Tämän periaatteen tarkoituksena on ohjata päätöstä oikeaan suuntaan. Toiminnan on oltava asianmukaista ja tehokasta sekä tarpeellista ja välttämätöntä tavoitteen saavuttamiseksi. (Mäenpää 2011, 65.)

Luottamuksensuojan periaatteen tarkoituksena on, että jokainen, joka on julkisen vallan käytön kohteena, täytyy voida luottaa viranomaisen toiminnan oikeellisuuteen sekä päätösten pysyvyyteen. Mikäli yksityinen henkilö on antanut tahallaan virheellisiä taikka puutteellisia tietoja, ei luottamuksensuojan periaatetta sovelleta. (Husa & Pohjolainen 2008, 227.)

7 ULOSOTTOVIRASTOON SAAPUNUT MAKSUOHJELMA

Käräjäoikeudesta lähetetään sähköisesti ilmoitus ulosottovirastoon velkajärjestelyn maksuohjelman maksujen tilittämisestä velkojille. Ilmoitus lähetetään Kymenlaakson ulosottoviraston infon sähköpostiin ja ilmoitus kulkee tavallisin nimellä rahat ulosottoon. Ulosottoviraston infon sähköpostista vastaa viraston asiakaspalvelu. Asiakaspalvelu jakaa asian siitä vastaavan ulosottomiehen perintäsihteerille, sillä asioiden käsittely ja kirjaaminen kuuluu kirjaussihteereiden työnkuvaan. Ulosottomiehelle asia siirtyy vasta tarvittavien alkutoimien jälkeen, joita ovat muun muassa asian käsittely, kirjaaminen, selvitystyö sekä tarkastaminen.

Perintäsihteerin tulee ensin etsiä asiapapereista päätös maksuohjelman vahvistamisesta, joka tavallisimmin löytyy päätöksestä, mutta joskus vahvistamis-päätös saattaa löytyä maksuohjelmasta. Määräys maksuohjelman mukaisten maksujen suorittamisesta ulosoton kautta hoidettavaksi löytyvät käräjäoikeuden tekemästä päätöksestä kohdasta *maksuohjelman mukaiset maksut*, jossa lukee esimerkiksi näin: *käräjäoikeus määrää, että velallisen on suoritettava maksuohjelman mukaiset maksut kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi.*

Jokainen velkajärjestelyn maksuohjelmassa oleva velka tulee kirjata omaksi asiakseen ULJAS-järjestelmään. ULJAS-järjestelmä on valtakunnallinen ulosoton tietojärjestelmä, jonka avulla hoidetaan ulosottoviranomaisille kuuluvat

täytäntöönpanotehtävät. Ohjelma nopeuttaa hieman asian kirjaamista, sillä ennen ulosoton sähköistä tietojärjestelmää asiat jouduttiin kirjaamaan kirjoituskoneella, joka vei paljon aikaa.

Tässä välissä käsittelen hieman historiatietoa ulosottoasian kirjaamiseen liittyen. Ennen nykyhetkeä asiat kirjattiin ulosottovirastossa ulosottoasian päiväkirjakorteille, joista muodostui asian diaari. Työni lopussa on nähtävillä kuva tästä ulosottoasian päiväkirjakortista liite 4. Yksi päiväkirjakortti ei välttämättä riittänyt yhdelle velalliselle, jolloin korttiin liitettiin jatkokortti. Jatkokortteja saattoi olla monia, sillä niiden määrää ei ollut rajoitettu. Sihteerit kirjoittivat käsin tyhjiin päiväkirjakortteihin tarvittavat tiedot, joita olivat hakija, velallinen, saatavien määrät sekä tilinumerot. Päiväkirjakorttiin kirjoitettiin lisäksi jokaisen asian asianumero, asian saapumispäivämäärä, hakijan ja velallisen tiedot, ulosotto-peruste sekä saatavien määrä.(Osastosihteerit A 2016.)

Ulosoton toiminnan kehittymisen seurauksena alettiin siirtyä pikkuhiljaa ensimmäisen atk-järjestelmän käyttöönottoon, joka oli nimeltään HUVI-järjestelmä eli Helsingin ulosottoviraston informaatiojärjestelmä. Järjestelmän nimi perustuu siihen, että se otettiin ensimmäisenä käyttöön Helsingin ulosottovirastossa 1980-luvulla. Järjestelmä otettiin asteittain käyttöön isoimmissa kaupungeissa. Kouvolassa järjestelmän käyttö aloitettiin vuonna 1991. Järjestelmän tulo ulosottovirastoon oli merkittävä uudistus, sillä se edisti huomattavasti työprosessien sujuvuutta ja korvasi asteittain työlään manuaalisen kirjaamisen.(Osastosihteerit A 2016.)

Nykyinen ulosoton valtakunnallinen tietojärjestelmä ULJAS tuli käyttöön ulosottovirastoihin 1.3.2004. Järjestelmään ei kuitenkaan viety vielä heti velkajärjestelyasioita, sillä se ei ollut riittävän hyvä toiminnaltaan. Veloista tehtiin vielä tähän asti toimeksiantokortteja. Työni lopussa liitteessä 5. on kuva tästä ulosottoasian toimeksiantokortista. Siinä näkyy, kuinka jokainen velka kirjataan omana asiana. Esimerkissä vanhaan toimeksiantokortin pohjaan velat on kirjoitettu tietokoneella, ennen vanhaan ne kuitenkin kirjoitettiin kirjoituskoneella. Uljaan toiminta muuttui vuosien kuluessa tehokkaammaksi ja ensimmäinen velkajärjestelyasia kirjattiin Kouvolassa vuonna 2007. Nykyään järjestelmä taipuu paljon, sillä sitä päivitetään aina tarpeen niin vaatiessa. ULJAS on helpottanut ja nopeuttanut monia käytännön asioita paljon.

Ulosottovirastossa pidetään erillistä omaa hakijarekisteriä velkajärjestelyistä, koska niistä ei peritä ulosottomaksuja ja asiat peritään loppuun sentilleen. Tämä vaatii ulosottoviranomaisilta tarkkuutta, sillä tilityksen valmistelussa täytyy olla hyvin selvillä, ettei ulosottomaksuja peritä velkajärjestelyasioissa. Esimerkiksi tilanteissa, joissa kihlakunnanulosottomies toimii toisen ulosottomiehen tuuraajana lomien aikana, vaatii se perehdyttämistä velallisten tilanteisiin sekä tarkkuutta, sillä monesti ulosottomies on hyvin selvillä omien velallistensa tilanteista, mutta ei välttämättä muiden.

Mikäli maksuohjelmassa on monta saman velkojan saatavaa, ne eivät ole erikseen velkajärjestelyn tiivistelmässä, jolloin sihteerin tulee verrata maksuohjelmaa maksuaikatauluun ja tehdä erilaisia laskutoimituksia. Seuraavaksi sihteerin tulee selvittää maksuohjelmasta, hakijan, eli velallisen kokonaisvelka, sillä se on ulosotolle erittäin tärkeä tieto, kuinka paljon kokonaiskertymää on tulossa. Se selviää maksuohjelmasta hakijalle ositettu kohdasta. Hakijan velkojen ollessa pieni määrä on ne helppo kohdentaa. Näin ei kuitenkaan aina ole, sillä useimmiten hakijalla on velkoja todella paljon, jolloin niiden kohdentaminen on hankalaa ja vie paljon aikaa. Velat on merkitty maksuohjelmaan c-velkoina, joka tarkoittaa velkajärjestely velkaa. T

(Osastosihteerin A 2016.)

Maksuaikataulussa ei välttämättä löydy aina tarvittavia ja oleellisimpia tietoja, kuten tilinumeroita, viitetietoja ja osoitteita, jolloin sihteerin tulee alkaa selvittämään niitä. Selvitystyö vie usein hyvin paljon aikaa, mikä taas hidastaa asian kirjaamistyötä ulosoton tietojärjestelmään ja tätä myöten asian eteenpäin viemistä ulosottomiehille. Esimerkiksi sihteerin saattaa joutua tilanteeseen, jossa hänen täytyy etsiä yrityksiä Kauppalehdestä. Tämä voi viedä paljon aikaa, esimerkiksi kuukausia, kunnes tiedot löytyvät. (Osastosihteerin A 2016.) Kun sihteerin on saanut tehtyä kaikki alustavat tehtävät, asiaan liittyvät selvitystyöt ja asian kirjaamisen ULJAS-järjestelmään, menee asia sihteerin työparille tarkastettavaksi. Varsinainen käsittelijä ei voi suorittaa asian lopullista tarkastusta, tällöin taataan kaikkien tietojen oikeellisuus, ennen asian täytäntöönpanoa, sillä monesti ihminen tulee sokeaksi omalla työnsä, eikä näin välttämättä huomaa kaikkia olemassa olevia virheitä. Työpari laittaa asian täytäntöönpanoon tarkastamisensa jälkeen, jolloin asia siirtyy siitä vastaavan ulosottomiehen työpinon.

Asian saapuessa ulosottomiehen työpinoon, he pyytävät kunnan talous- ja velkaneuvonnasta maksuluettelon eräpäiväjärjestyksestä, sillä se helpottaa paljon heidän työtään. Maksuohjelman mukaisten suoritusten maksaminen velkojille ei aiheuta ulosottomiehille mitään alustavia työtehtäviä, sillä kirjaus- sihteerit ovat tehneet jo tarvittavat alkutoimet. Lainaten haastatteleman ulosottomiehen sanoja *”meillä on selvät nuotit, minkä mukaan myö mennään.”* (Kihlakunnanulosottomies A 2016.) Velkajärjestelyasiakkaat ovat myös tavallisesti suurvelallisia, joilla on jo valmiiksi käytössä eläkkeen tai palkan ulosmittaus. Näin ulosottomiehet voivat alkaa toimia maksuohjelman mukaisesti ja tilittää maksuohjelman mukaiset suoritukset velkojille maksuohjelman mukaisiin eräpäiviin mennessä. Ulosottomiehiltä vaaditaan erityistä tarkkuutta suoritusten tilittämisen velkojille, sillä velkajärjestelyn piiriin kuuluvasta velasta ei saa periä ulosottomaksua. Ulosoton valtakunnallinen tietojärjestelmä ULJAS olisi perimässä sen automaattisesti. Perintäsihteerit vielä valvovat varmistuksena selvitettävistä maksuista, ettei ulosottomaksua peritä velalliselta ja lähtevä suoritus on varmasti oikea määrältään.

Maksuohjelmassa erääntyvät summat vaihtelevat hyvin paljon kuukausittain, esimerkiksi tammikuussa suoritettavaa voi olla 53 euroa, helmikuussa taas suoritettava summa saattaa olla määrältään 193 euroa. Summien suuri vaihtelevuus kuukausien välillä vaatii myös erityistä tarkkuutta ulosottomiehiltä, sillä velallisen eläkkeen, joka tulee ulosottoon suoraveloituksena, on riitettävä aina kyseessä olevan kuukauden erääntyvään suoritukseen. Tämän vuoksi eläkkeestä käytetään ainoastaan sen verran, mitä missäkin kuukaudessa on maksettavia suorituksia. Eläke kohdennetaan niille kaikille suorituksille, jotka erääntyvät kyseessä olevana kuukautena ja kohdentamisen jälkeen jäljelle jäävä eläke jätetään odottamaan seuraavan kuukauden suorituksia varten. (Kihlakunnanulosottomies B 2016.) Näin varmistetaan rahojen riittävyys sekä maksuohjelman noudattaminen maksuaikataulun mukaisesti. Eli ulosottomies ei siirry maksamaan seuraavan kuukauden suorituksia, vaikka rahaa eläkkeestä jäisikin yli.

Velkajärjestelyasiakkaalla on myös oikeus saada vapaakuukausi enintään kolme kertaa velkajärjestelyn aikana. Maksuohjelma jatkuu kuitenkin sen verran pidempään, eli velallinen ei saa armoa vapaakuukausista, vaan puuttuvat

suoritukset peritään velkajärjestelyn loppuessa niin, että ne lisätään velkajärjestelyn loppuun. (Kihlakunnanulosottomies B 2016.) Kuva 2. kuvaa prosessin etenemisen ulosottovirastossa.

Kuva 2. Prosessin eteneminen ulosottovirastossa

Kaikki ulosottoviranomaisen hoidettavaksi määrätty maksujen tilittämiset velkojille eivät tapahdu edellä mainituin tavoin. Voi olla esimerkiksi tapauksia, joissa ei ole suoraan määrätty maksujen tilittämisestä ulosoton kautta, jolloin velkajärjestely on jo alkanut esimerkiksi vuoden alusta ja vuoden loppupuolella velallinen on pyytännyt, että velkajärjestelyn maksuohjelman maksut määrättäisiin ulosoton kautta tilittäväksi. (Osastosihteerin A 2016.) Tämä aiheuttaa taas lisätoimenpiteitä kirjaussihteerille. Sihteereiden tulee alkaa selvittämään, onko velallinen jo lyhentänyt joitakin velkajärjestelyn velkoja maksuaikataulua noudattaen vai onko osa jo erääntyneistä veloista jäänyt maksamatta. Joskus taas asia tulee vireille ulosottoon niin, että päätös maksujen tilittämisestä ulosoton kautta on annettu esimerkiksi vuonna 2016, mutta ensimmäinen maksuohjelmassa määrätty erä tapahtuukin vasta kahden vuoden kuluessa eli vuonna 2018. Tämä vaatii taas ulosottomiehiltä paljon tarkkuutta.

Velkajärjestelyssä velkojat saavat pieniä maksusuorituksia, jolloin he menettävät aina osan tai melkein koko saatavansa, joka on toisaalta aivan käsittämättömä. Esimerkiksi velallinen on alun perin ostanut osamaksulla kylpytynnyrin, joka on maksanut 2500 euroa ja jonka maksuerät hän on jättänyt maksamatta.

Kylpytynnyrin velkoja tulee saamaan maksamatta jääneestä kylpytynnyristä velallisen maksuohjelman aikana vain kymmenen prosenttia eli noin 250 euroa, eikä velkoja saa summaa yhdellä kertaa, vaan monien kuukausien aikana pienissä erissä. Toisena hyvänä esimerkkinä on, että yksityinen henkilö on lainannut velalliselle rahaa 5000 euroa ja saa lainaamastaan rahasummasta velallisen viiden vuoden maksuohjelman aikana 500 euroa.

Velkajärjestelyn saaneet ovat ylivelkaantuneita. Velallisen kokonaisvelka voi olla esimerkiksi 62200,16 euroa ja viiden vuoden velkajärjestelyn maksuohjelmalla kertyy yhteensä 8616,58 euroa, jolloin kertymä kokonaisvelkaan nähden on ainoastaan 13,83 prosenttia. Tässä on hyvä esimerkki siitä, kuinka paljon velallinen saa anteeksi. Eri velkoja voi olla yhteensä viisikymmentä ja osuus velkojen välillä voi vaihdella paljon, esimerkiksi niin, että joku velkojista saa osuutta 0,7 ja toinen vielä vähemmän 0,01 eli velkoja saa esimerkiksi 1,80 euroa alkuperäisestä 8,56 euron saatavasta. (Kihlakunnanulosottomies A 2016.)

Seuraavaksi kerron hieman asian kirjaamiseen liittyvää tietoa. Asiat kirjataan ulosoton ULJAS-tietojärjestelmään maksuohjelman mukaisesti niin, että jokainen maksuohjelmassa oleva asia kirjataan omaksi asiaksi. Kirjaamisessa käytetään apuna käräjäoikeuden antamaa päätöstä, maksuohjelmaa, maksuaikataulua sekä velkajärjestelyn tiivistelmäluettelo. Velkajärjestelyasioista pidetään ULJAS-tietojärjestelmässä omaa hakijarekisteriä, sillä niistä ei peritä ulosottomaksuja ja asiat peritään loppuun. Asian hakijaa kirjatessa järjestelmään onkin kiinnitettävä erityistä huomiota, että valitsee järjestelmästä varmasti oikean hakijan. Mikäli hakijaa ei löydy järjestelmästä, se täytyy perustaa. Uutta velkajärjestelyhakijaa järjestelmään perustaessa, tulee lisätietoihin merkitä, että kyseessä on velkajärjestelyhakija, asiat peritään loppuun eikä ulosottomaksuja peritä. Velkajärjestelyasioissa asiamiehiä ei kirjata erikseen järjestelmään, vaan asiamies kirjataan hakijan perään. Mikäli asian varsinaista viitetä ei ole tiedossa, merkitään asiat järjestelmään c-velkana, esimerkiksi velka c1, velka c2 ja niin edelleen. C-velat tarkoittavat velkajärjestelyvelkoja. Viitetiedot viedään järjestelmään sitä mukaan, kun niitä saadaan hakijoilta. Asianimeksi valitaan aina velkajärjestelysaatava. Selitteisiin kirjataan käräjäoikeuden antama päätös maksuohjelman vahvistamisesta. Saataviin kirjataan se summa, joka on määrätty kokonaiskertymäksi eli kokonaissumma. Lisätietoihin on tärkeää kirjata, että kyse on velkajärjestelyn maksuohjelman mukai-

sesta maksusta, jotka tulee suorittaa ulosottomiehelle, joka tilittää varat velkojalle. Kyse ei siis ole maksuohjelman laiminlyönnistä. Liitteet kohtaan ei kirjata mitään, sillä kyseessä olevasta asiasta ei tule ulosottovirastoon hakemusta, vaan asian tiedot poimitaan maksuohjelmasta järjestelmään. (Osastosihteeri A 2016.)

8 TALOUS- JA VELKANEUVONTA

Talous- ja velkaneuvontalaki laki talous- ja velkaneuvonnasta 4.8.2000/713 säätelee talous- ja velkaneuvontaa. Moni ylivelkaantunut kaipaa jossakin vaiheessa ratkaisuja maksuongelmiinsa, sillä veloista selviäminen omin avuin ei ole aina mahdollista. Kuntien talous- ja velkaneuvonta auttaa tarvittaessa maksuongelmiin ajautuneita, selviytymään raha-asioiden solmuista. Talous- ja velkaneuvonta on lakisääteinen palvelu, joka on kuntien järjestämä ja sen tarjoama palvelu on maksutonta.

Talous- ja velkaneuvonnassa

- 1) annetaan yksityishenkilöille tietoja ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta;*
- 2) avustetaan heitä taloudenpidon suunnittelussa;*
- 3) selvitetään velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustetaan velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä velkojensa kanssa sovinto;*
- 4) avustetaan velallista velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) edellyttämien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa; sekä*
- 5) ohjataan velallinen hakemaan tarvittaessa oikeudellista apua. (Talous- ja velkaneuvontalaki 1 §.)*

Talous- ja velkaneuvonnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat Kilpailu- ja kuluttajavirastolle. (Talous- ja velkaneuvontalaki 2 §.) Sen tehtävänä on auttaa aluehallintovirastoja ja kuntia järjestämään talous- ja velkaneuvontaa. Jotta voidaan taata talous- ja velkaneuvonnan neuvojen vahva ammattitaito,

Kilpailu- ja kuluttajavirasto vastaa heidän kouluttamisesta. Se järjestää aina tarvittaessa ajankohtaistakoulutusta ja uusille velkaneuvojille tarjotaan aina peruskoulutusta talous- ja velkaneuvonnasta jatkokurssiin saakka. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtävänä on myös valvoa sitä, että talous- ja velkaneuvonnan toiminta olisi yhdenmukaista koko maassa. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 28/2015.)

Aluehallintoviraston tehtävänä on varmistaa, että talous- ja velkaneuvontaa on tarpeeksi saatavissa sen toimialueella. Tavallisimmin Aluehallintovirasto tekee toimeksiantosopimuksen kunnan kanssa palvelun tuottamisesta. Viraston tehtävänä on lisäksi valvoa, että talous- ja velkaneuvonta on laadukasta. (Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 28/2015.)

Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvonta

Kerron hieman Kouvolan talous- ja velkaneuvonnan tehtävistä, sillä se on tutkimukseni kannalta oleellista. Haluan selvittää talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä velkajärjestelyyn liittyvän asian hoidossa eli kuvata prosessin alkamisen talous- ja velkaneuvonnasta käsin sekä samalla selvittää, mistä ehdotus velkajärjestelyn maksuohjelman mukaisten maksujen suorittamisesta velkojille ulosoton kautta tulee.

Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvonnassa on kaksi vahvan ammattitaidon omaavaa talous- ja velkaneuvojaa. Suurin osa heidän tarjoamasta neuvonnasta perustuu velkaneuvontaan joko vapaaehtoiisiin sovintoasioihin taikka velkajärjestelyasioihin. Varsinaista talousneuvontaa he ovat pyrkineet antamaan erilaisille ryhmille, jolloin he ovat käyneet kertomassa toiminannastaan muun muassa nuorille. Talousneuvontaa he eivät varsinaisesti pysty antamaan resurssipulan vuoksi, sillä heitä on vain kaksi velkaneuvojaa ja henkilöitä kunnassa riittää, jolloin he ohjaavat paljon asiakkaita internetiin, sillä sieltä löytyy paljon hyviä nettisivustoja omaan taloudenhoitoon liittyen. Velkaneuvontatyö vie siis suurimman osan työajasta ja sen ohella he pyrkivät tarpeiden mukaan antamaan talousneuvontaa. (Velkaneuvoja A 2016.) Talousneuvontaa tarvitsevat lähinnä sellaiset työssäkäyvät ihmiset, joiden velat ovat niin suuret, jolloin palkkapäivän koittaessa rahat menevät kokonaan laskujen ja velkojen maksamiseen. Monesti käy vielä niin, että joudutaan ottamaan uusi pikalaina, jotta saadaan kaikki laskut maksetuksi, jolloin ylivelkaantumista ta-

pahtuu koko ajan. Näissä tilanteissa velkaneuvojat neuvovat lopettamaan uuden velan ottamisen, ja jolleivät rahat riitä velkojen maksamiseen, niin velkojen on hyvä antaa mennä ulosottoon.

Prosessi saa alkunsa siitä, kun asiakas ottaa yhteyttä talous- ja velkaneuvontaan. Velkaneuvoja ottaa asiakkaalta aluksi vain yhteystiedot ja soittaa paremmalla ajalla hänelle takaisin, sillä heillä ei ole erikseen puhelinaikaa. Lisäksi puhelu saattaa kestää jonkin aikaa ja monella asiakkaalla on käytössä prepaid-liittymä, jonka vuoksi on päädytty siihen, että puhelu menee toimiston laskuun, jolloin asiakkaalle ei synny kuluja. Puhelimessa velkaneuvojat kartoittavat henkilötietojen lisäksi perhetilanteet, työtilanteet, tulot, menot, velat sekä varallisuuden asiakkaan omien ilmoitusten mukaan. Tästä lähdetään sitten liikkeelle, että asiakas osaa suurin piirtein kertoa tulonsa, menonsa sekä velkojensa määrän, jonka perusteella tehdään päätös, pystyykö velkaneuvonta tekemään tilanteelle jotakin vai päättyykö tilanne siihen. Mikäli katsotaan, että talous- ja velkaneuvonta pystyy auttamaan asiakkaan tilannetta, varataan asiakkaalle aika.

Alkukartoituksen vuoksi kunnan talous- ja velkaneuvonnan jonot ovat tällä hetkellä lyhyet, jolloin asiakas saa ajan yleensä kahden viikon sisällä. Asiakas saapuu tapaamiseen tarvittavien asiapapereiden kanssa. Tilanne kartoitetaan tarkemmin tapaamisessa, jolloin apuna käytetään palkkalaskelmia ja tapaamista varten ulosotosta tilattua ulosotonlistausta, jossa nähdään ulosoton historia. Mikäli päädytään hakemaan velkajärjestelyä, talous- ja velkaneuvojan tulee pyytää asiakkaalta valtakirja, jotta he voivat ryhtyä toimiin. Velkaneuvoja katsoo ulosotonlistasta velkojen määrän ja pyytää valtakirjalla velkojilta velkojensaldotiedot. Kun velkatiedot on pyydetty, asiakkaan täytyy tuoda velkaneuvojalle velkajärjestelyhakemukseen tarvittavat liitteet. Tämän jälkeen laaditaan hakemus ja ennen hakemuksen lähettämistä käräjäoikeuteen, velkaneuvoja voi kuulla velkojia ja mikäli vähintään 80 prosenttia velkojista suostuu, nopeutuu asian käsittely käräjäoikeudessa huomattavasti, kun heidän ei tarvitse enää kuulla velkojia erikseen. Maksuohjelmaehdotus laaditaan samalla, kun tehdään hakemus käräjäoikeudelle velkajärjestelystä. Kaikki mitä kunnan talous- ja velkaneuvonnassa tehdään, on iso etu asiakkaalle, sillä kaikki palvelut ovat maksuttomia. (Velkaneuvoja A 2016.)

Ehdotus velkajärjestelyn maksuohjelman mukaisten maksujen suorittamisesta ulosottoviranomaiselle lähtee talous- ja velkaneuvonnasta, kun velkaneuvoja arvioi asiakkaasta, että hän ei tulisi selviytymään maksuohjelman mukaisten maksujen suorittamisesta velkojille. Tilanne selkiintyy velkajärjestelyhake-
musta ja maksuohjelmaehdotusta laatiessa. Velallinen ei siis itse osaa sitä ehdottaa, vaan velkaneuvonnassa kerrotaan tästä mahdollisuudesta, mikäli se katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. (Velkaneuvoja A 2016.)

9 TUTKIMUSTULOKSET

Esittelen tässä luvussa työni tutkimustulokset jakaen ne eri teemojen alle, jolloin tutkimustulosten hahmottaminen olisi helpompaa. Tutkimustulokset koostuvat pääasiassa haastatteluiden sisällöstä ja jonkin verran alan kirjallisuudesta. Haastatteluiden pääteemana oli ulosottoviranomaisen hoidettavaksi määrättyjen velkajärjestelyn maksuohjelman maksujen tilittäminen velkojille velallisen puolesta. Tavoitteenani oli saada tietoa, millä perusteilla Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan alueella määrätään Etelä-Karjalan ulosottovirastoa enemmän maksuohjelman maksut hoidettavaksi ulosoton kautta? Lisäksi oli tarkoitus ottaa selvää siitä, millä perusteilla tuomioistuimien on katsonut tarkoituksenmukaiseksi määrätä velallisen suorittamaan maksut ulosoton kautta velkojille tilitettäväksi?

Ulosoton hoidettavaksi määrättyistä velkajärjestelyn maksuohjelman maksujen tilittämisestä velkojille määrätään velkajärjestelylain 6. luvun 41. §:ssä, jonka perusteella tuomioistuin suorittaa tarkoituksenmukaisuuden harkinnan, pyynnön tarpeellisuudesta, määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi. Pynnön tarpeellisuuteen vaikuttavat erittäin painavat syyt sekä velallisen velkaantumiseen johtaneet taustat. (Kahden käräjätuomarin haastattelut 2016.)

9.1 Yleisimmät syyt pyynnön tarpeellisuuteen

Velkajärjestelyn maksuohjelman mukaiset maksut määrätään ulosoton hoidettavaksi aina erittäin painavista syistä. Usein taustalla on terveydelliset syyt,

jolloin velallisella saattaa olla useita sairauksia taikka jaksamisen kanssa ongelmia. Velkaantumishistorian taustalla on myös usein mielenterveysongelmat ja alkoholiongelmat sekä peliriippuvuudet. Ihmisen tilanne on siis niin huono, että hän ei kykene suoriutumaan maksuohjelman noudattamisesta itse. Lääkärintodistukset ja lausunnot ovat hyvin yleinen selvitys ja todistusmateriaali näissä tapauksissa. (Käräjätuomari A 2016.) On hyvin poikkeuksellista, että tämän tyyppisellä henkilöllä olisi paljon maksuvaraa, joten harvoin velallinen on näissä tilanteissa työssäkäyvä ihminen, vaan maksut suoritetaan pääsääntöisesti eläkkeestä tai kuntoutustuesta.

Taustalla on myös ihan peruslähtökohdista lähteviä syitä, jolloin kaikilla henkilöillä ei tänä päivänä ole välttämättä omia pankkitunnuksia, joka on hyvin harvinaista, mutta niitäkin henkilöitä on vielä olemassa. Vielä yleisempää on, että henkilöllä ei ole mahdollisuutta omaan tietokoneeseen tai sairaus estää sen, mutta hänellä ei ole kuitenkaan edunvalvojaa, joka hoitaisi maksuohjelman mukaisten maksujen suorittamisen ja edunvalvojan hankkiminen velkajärjestelyn vuoksi tulisi henkilölle kalliiksi. Näissä tapauksissa henkilön toimintakyky ei toisin sanoen ole niin rajoittunut, että hän tarvitsisi edunvalvojaa. Velkajärjestelyn maksuohjelmaa ei myöskään saa pankkeihin suoraveloitukseen hoidettavaksi, sillä velkojat ja velkojen määrät vaihtuvat maksuohjelmassa kuukausittain. (Velkaneuvoja A 2016.) Kaikki henkilöt eivät välttämättä omaa perustaitojakaan, jolloin ei ole totuttu maksamaan itse laskuja, vaan puoliso on esimerkiksi aina huolehtinut raha-asioista ja eron tullessa ei osatakaan hoitaa niitä itse, jolloin tilanne tuntuu raskaalle. Ihan tällä perusteella ei lähdetä pyyntöä tekemään, lainaten haastatteleman velkaneuvojan sanoja, *että jos joku on silleen ”ompas tää nyt sit vaikeeta, että empäs miä nyt tälle.”* (Velkaneuvoja A 2016.) Se ei ole peruste, että tilanne näyttää alussa vaikealle, vaan taustalla täytyy olla enemmän eli ainoastaan painavilla perusteilla lähdetään pyyntöä tuomioistuimelle ehdottamaan. Tällaisissa tilanteissa asiakasta ohjataan kädestä pitäen.

9.2 Pyyntö aloitteentekijä

Ehdotus velkajärjestelyn maksuohjelman mukaisten maksujen määräämisestä ulosoton hoidettavaksi lähtee liikkeelle talous- ja velkaneuvonnasta. Velkaneuvoja tapaa asiakkaan ja näkee jo alusta saakka hänen todellisen tilanteensa.

Velkaneuvojilla on näin hyvät mahdollisuudet arvioida, millainen henkilö on kyseessä ja kykeneekö henkilö selviytymään itse maksuohjelman noudattamisesta vai ei. Velallinen ei siis itse osaa ehdottaa sitä, vaan velkaneuvojat arvioivat sen hänestä, että hän ei tulisi selviytymään maksuohjelman noudattamisesta. Ehdotus tulee siinä vaiheessa esille, kun laaditaan hakemusta ja maksuohjelmaa.

9.3 Kuntien talous- ja velkaneuvonnan yhdenmukaisuus

Tiedustelin teemahaastattelussa Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvojalta, onko talous- ja velkaneuvonnassa kuntien välillä suuria eroavuuksia vai onko niiden tarjoamat palvelut yhdenmukaisia kaikkialla Suomessa. Velkaneuvoja A totesi, että toiminta ei ole yhdenmukaista, sillä eroja kuntien välillä on todella paljon. Suurin ero on se, että kuntien talous- ja velkaneuvonnassa ei ole käytössä yhteistä tietokonejärjestelmää. Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvonnassa on käytössä velkajärjestelijä, joka on yleisesti monien kuntien käyttämä ohjelma, mutta esimerkiksi Helsingin ja Espoon kaupungeilla on käytössä omat ohjelmansa ja Vantaalla ollaan vasta aloittamassa velkajärjestelijän käyttöönotto. Toinen ero on se, että työtä tehdään erilaisilla ohjelmilla, työvälineillä ja resursseilla, jolloin talous- ja velkaneuvonnan tarjoama palvelu ja toiminta ovat muotoutuneet sellaisiksi, kuinka paljon kunta on siihen panostanut ja kolmanneksi, millainen henkilö velkaneuvonnassa on asioita käsittelemässä. (Velkaneuvoja A 2016.)

Talous- ja velkaneuvonnan yhtenä tavoitteena hallituksen ohjelmassa on ehkäistä syrjäytymistä, jonka vuoksi voidaan todeta, että mitä paremmat resurssit ja työvälineet toimioilla on käytössään, sitä paremmin he voivat auttaa asiakkaita syrjäytymisen ehkäisemisessä. Talous- ja velkaneuvojilta on edellytetty vuodesta 2006 saakka korkeakoulututkintoa, sillä talous- ja velkaneuvonta on asiantuntijatyötä, jossa korostuu niin juridinen, sosiaalinen kuin laskentatoiminen osaaminen. (Laki talous- ja velkaneuvonnasta 6 § ; HE 141/2005 3. luku.) Tämän vuoksi voidaan todeta, että käytännöntyön oppii parhaiten kokemuksen kautta.

Hallitusohjelmassa asetetut tavoitteet toteutuvat hyvin Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvonnassa. Kouvola on kaksi osaavaa velkaneuvojaa,

jotka molemmat ovat toimineet raha-asioiden parissa jo monien vuosien ajan. Lisäksi heillä on tarvittavat resurssit, jolloin he pystyvät tekemään tehokkaasti velkajärjestelyhakemuksia ja laatimaan maksuohjelmia sekä he osaavat kertoa asiakkaille ulosoton mahdollisuudesta hoitaa maksuohjelman maksujen suorittamisen velkojille, mikäli asia katsotaan tarkoituksenmukaiseksi.

Lappeenrannan ja Lahden kaupungin talous- ja velkaneuvonnassa ei tehdä lainkaan velkajärjestelyn maksuohjelmia, vaan ne menevät resurssipulan vuoksi yksityisten selvittäjien kautta, joka on taas asiakkaalle maksullinen palvelu. Asiakkaan tulee maksaa selvittäjälle neljän kuukauden maksuvaran verran ja mikäli asiakkaan maksuvara ei siihen riitä, maksetaan valtion varoista loput. (Velkaneuvoja A 2016.) Tämä selkeyttää paljon sitä, kuinka resurssit voivat vaihdella kaupunkien tarjoaman talous- ja velkaneuvonnan välillä.

9.4 Käräjätuomarin tarkoituksenmukaisuusharkinta

Tekemieni teemahaastattelujen perusteella voin todeta, että asiaa ratkaisevien käräjätuomareiden tarkoituksenmukaisuudenharkinnassa on eroja, sillä lopputulos voi olla paljon kiinni asiaa ratkaisevan tuomarin näkemyksestä. Tiedustelin käräjätuomareilta, millä perusteilla he ovat katsoneet tarkoituksenmukaiseksi määrätä velkajärjestelyn maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi? Lisäksi tiedustelin tuomareilta, missä tapauksissa he ovat katsoneet pyynnön olevan tarpeeton?

Käräjätuomari A kertoi, että taustalla on aina erittäin painavat perusteet, jolloin ihmisen tilanne on niin huono, että hän ei kykene suoriutumaan maksuohjelman noudattamisesta itse. Näissä tapauksissa lääkärintodistukset ovat hyvin yleinen selvitys ja todistusmateriaali. Viran puolesta ei myöskään lähdetä kyseessä olevaa ehdotusta koskaan antamaan, vaan ehdotus on lähtenyt liikkeelle velkaneuvonnasta, jossa velallisen tilanne on kartoitettu perusteellisesti ja huomattu, että velallinen ei selviytyisi maksuohjelman noudattamisesta itse. Tämä on se tärkein syy, minkä vuoksi maksuohjelman mukaiset maksut määrätään ulosottoviranomaisen hoidettavaksi. Pyyntönsä tarpeettomuuteen käräjätuomari A totesi, että hän ei ole tehnyt yhtäkään sellaista päätöstä, jossa olisi katsottu pyynnön olevan tarpeeton. Tilanne käydään hyvin perusteellisesti läpi jo velkaneuvonnan tai selvittäjän luona, jolloin pyynnön tarpeellisuudelle on

vahvat näytöt ja perustelut. Ehdotukset on lähes aina hyväksytty. Näiden määräysten osalta otanta on kuitenkin pieni, sillä on harvinaista, että maksuohjelmia määrätään ulosoton hoidettavaksi. (Kahden kärjätuomarin haastattelut 2016.)

Kärjätuomari B totesi, että hän ei ole käsitellyt ainuttakaan tapausta, jossa olisi katsottu tarkoituksenmukaiseksi määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosoton hoidettavaksi. On myös hyvin poikkeuksellista, että näin ylipäättään tapahtuu, sillä asiaa tutkittuaan, hän totesi, että näin ei ole Etelä-Karjalan kärjäoikeuden tuomiopiirin alueella määrätty ainakaan viimeisen vuoden aikana. Mikäli tällainen ehdotus tulisi, täytyisi olla erittäin painavat syyt, jotta se katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi, esimerkiksi niin, että velkajärjestelyhakijan henkilökohtaiset olot estäisivät maksuohjelman maksujen suorittamisen velkojille. Tuomioistuin ei ehdota maksuohjelman maksujen suorittamista ulosoton kautta, sillä tuomioistuimella ei ole tietoa velkajärjestelyhakijan olosuhteista, kykeneekö hakija suoriutumaan maksuohjelman noudattamisesta vai ei. Siitä tulee myös ulosotolle enemmän vaivaa, mikäli ulosotto määrättäisiin tilityksiä suorittamaan.

Pyynnön tarpeettomuuteen kärjätuomari B totesi, että lähtökohtana on kuitenkin se, että velallinen itse suoriutuisi maksuohjelman noudattamisesta. Hänen mielestään ei ole itsestäänselvyys, että velallisen pyyntöön suostuttaisiin, sillä asian ratkaiseminen vaatii tarkkaa tapauskohtaista harkintaa, koska kyse on niin poikkeuksellisesta tilanteesta. Se ei ole läpihuutojuttu, että kun näin pyydetään, niin näin myös määrättäisiin. (Kahden kärjätuomarin haastattelut 2016.)

9.5 Ulosottovirastojen toiminnan yhdenmukaisuus

Tekemieni teemahaastattelujen perusteella voin todeta, että asian työllistyvyys Kymenlaakson ulosottoviraston, Kouvolan toimipaikan alueella on ristiriidassa ulosottovirastojen toiminnan yhdenmukaisuuden periaatteen kanssa. Ulosoton toiminnan yhdenmukaisuuden tarkoituksena on edistää muun muassa työprosessien sujuvuutta sekä ulosoton taloudellista tuloksellisuutta, jolloin ulosottovirastojen tulisi toimia yhdenmukaisesti. Velkajärjestelyn vaikutukset ulosoton toimenpiteisiin on tavallisesti vähäiset, mutta maksuohjelman

määrääminen ulosottoviranomaisen hoidettavaksi aiheuttaa ulosotolle enemmän toimenpiteitä, asian alustavan selvitystyön vuoksi.

Käytyäni keskustelua kirjaussihteereiden tehtävistä Kymenlaakson ulosottoviraston osastosihteerin kanssa, varmistui käsitys siitä, kuinka suuri työ alustavassa selvitystyössä on. Selvitystyö vaatii suurimman osan työstä ja sen ohella kirjaussihteereiden tulisi pystyä suorittamaan muut työt, sillä ulosottoon saapuu päivittäin uusia ulosottohakemuksia. Tällainen yksittäinen työ vie valtavasti tehokasta työaika, jolloin työprosessien sujuminen heikkenee ja tätä kautta myös taloudellinen tuloksellisuus pienenee. Velalliselta ei peritä ulosottomaksuja maksujen tilittämisestä velkojille, mikä tarkoittaa sitä, että ulosotto ei saa myöskään asiaan liittyvästä toimesta mitään, vaan ulosotto toimii niin sanotusti pankkina. Suurempien resurssien saaminen on myös hankalaa, kun ylemmällä taholla ei ole tietoa, että asia työllistää joitakin ulosottovirastoja enemmän.

9.6 Johtopäätökset

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää syitä, miksi tuomioistuin määrää velkajärjestelyn maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi, sillä asia työllistää Kymenlaakson ulosottovirastoa enemmän, kuin tutkimuksen kohteena olevaa Etelä-Karjalan ulosottovirastoa. Johtopäätöksensä voidaan todeta, että tuomioistuin katsoo tarkoituksenmukaiseksi määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi vain erittäin painavilla perusteilla. Tutkimustulokset osoittivat, että pyynnön taustalla on aina hakijan terveydelliset syyt. Ehdotus maksuohjelman mukaisten maksujen määräämisestä ulosottoviranomaisen hoidettavaksi tulee aina velkaneuvonnan tai selvittäjän taholta. Pyyntöön suostumista ei voida kuitenkaan pitää itsestäänselvyytenä, vaan tuomioistuin vaatii painavia perusteita sekä näyttöä sen tarpeellisuudesta määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi. Tutkimuksessa selvisi myös, että Kymenlaakson käräjäoikeuden kärjätuomari ei ole hylännyt yhtäkään pyyntöä, sillä ne ovat olleet hyvin perusteltuja.

Etelä-Karjalan käräjäoikeuden kärjätuomari taas ei ole käsitellyt yhtäkään tapausta, jossa olisi pyydetty määräämään maksuohjelman mukaiset maksut

ulosottoviranomaisen hoidettavaksi. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että tapausten määrät vaihtelevat paikkakuntien välillä.

Talous- ja velkaneuvonnan tarjoama palvelu vaihtelee laadullisesti eri puolilla maata, jolloin yhdenvertaisuusperiaate ei toteudu. Tämä voi myös osaltaan selittää sitä, miksi näiden asioiden määrä vaihtelee ulosottovirastojen välillä. Kun resurssit kuntien välillä eivät ole tasaiset, niin eroja löytyy sen vuoksi paljon, mikä on huono asia, sillä asiakkaat eriarvoistuvat. Tästä myös näkee sen, kuinka selvittäjiä saatetaan käyttää enemmän muissa kaupungeissa.

9.7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli saada vastaus kysymykseen *Miksi Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan alueella määrätään tutkimuksen kohteena olevaa Etelä-Karjalan ulosottovirastoa enemmän maksuohjelman maksut hoidettavaksi ulosoton kautta?* Lisäksi oli tarkoitus saada vastaus *alakysymykseen Millä perusteilla tutkimuksen kohteena olevat käräjäoikeudet ovat katsoneet tarkoituksenmukaiseksi määrätä, että velallisen on suoritettava maksut osaksi tai kokonaan ulosottomiehelle velkojille tilitettäväksi?*

Suurin syy miksi Kymenlaakson ulosottoviraston Kouvolan toimipaikan alueella määrätään Etelä-Karjalan ulosottovirastoa enemmän, maksuohjelman maksut hoidettavaksi ulosoton kautta on se, että Lappeenrannan kaupungin talous- ja velkaneuvonnassa ei laadita lainkaan maksuohjelmia, vaan ne menevät yksityisten selvittäjien kautta. Talous- ja velkaneuvonnan resurssit vaihtelevat näiden kaupunkien välillä, joka selittää sitä, että eroja näiden ulosottovirastojen välillä on. Voi olla, että Lappeenrannassakin saattaisi olla tapauksia, joissa olisi tarve määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottoviranomaisen hoidettavaksi, mutta tilanne jää huomaamatta selvittäjiltä. Tämä voi olla myös osa syy, miksi näiden tapausten määrä on suurempi Kouvolassa kuin Lappeenrannassa. Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvonnassa laaditaan maksuohjelmia ja tehdään kattava alkukartoitus velallisen todellisesta tilanteesta. En tiedä, kuinka hyvin yksityiset selvittäjät perehtyvät velallisen todelliseen tilanteeseen tai tapaavatko he ylipäättään velallisia kasvotusten lainkaan. Kuntien tarjoaman talous- ja velkaneuvonnan ja yksityisten selvittäjien

toimintatavoissa voi olla eroja. Lisäksi asiaa ratkaisevien kärjätuomareiden tarkoituksenmukaisuusharkinnassa on eroja, sillä asian lopputulos voi olla paljon kiinni asiaa ratkaisevan kärjätuomarin näkemyksestä. Saamiani tuloksia ei voi kuitenkaan yleistää koko Suomeen, sillä tein vertailua vain kahden ulosottoviraston välillä. Tapauksista, jotka tuomioistuin on katsonut tarkoituksenmukaiseksi määrätä ulosottoviranomaisen hoidettavaksi, ei ollut saatavissa minkäänlaista tilastotietoa. Itseäni harmittaa se, sillä olisin halunnut työhöni myös tilastotietoa näistä tapauksista, jolloin olisi ollut mahdollista nähdä, millainen marginaali näillä tapauksilla on eli kuinka usein tuomioistuin määrää näin.

Tutkimuksestani olisi saatu kattavampi, mikäli olisi ollut mahdollista toteuttaa työ alkuperäisen suunnitelman mukaisesti eli verrata Kymenlaaksoa Etelä-Karjalan lisäksi joko Päijät-Hämeeseen tai Etelä-Savoon. Tämä ei käytännön syistä ollut mahdollista, sillä virastoilla on kiire näin joulun alla ja opinnäytetyölle asetettu aikataulu oli rajallinen. Lisäksi olisin voinut ottaa tutkimukseni kunnan talous- ja velkaneuvonnan ohelle yksityisen selvittäjän ja tutkia, onko niiden tarjoamissa palveluissa eroja. Liian monen eri tahon mukaan ottaminen taas olisi vaikeuttanut tutkimuksen toteuttamista, sillä siitä olisi tullut liian laaja ja ehkä hieman sekava eikä näissä opinnäytetyölle asetetuissa aikarajoissa, se ei olisi ollut mahdollista.

Tästä syntyikin tutkimuksen jatkokehitysidea. Olisi mielenkiintoista tutkia, kuntien tarjoaman maksuttoman talous- ja velkaneuvonnan ja yksityisten selvittäjien toimintaa, onko niissä yhdenmukaisuutta vai eroavatko niiden tarjoamat palvelut toisistaan. Toisena mahdollisena jatkokehitysideana työtä tehdessä nousi esille, että näistä velkajärjestelyasioista, jotka tuomioistuin määrää ulosottoviraston hoidettavaksi, voisi toteuttaa kirjaamisohjeen ulosottoviraston kirjaussihteereille. Keskusteltuani Kymenlaakson ulosottoviraston osastosihteerin kanssa prosessista ulosottovirastossa, tiedustelin häneltä, onko sihteereillä olemassa sihteerin ”muistilistaa” velkajärjestelyn maksuohjelman saapuessa ulosottovirastoon. Tähän hän totesi, että ei ole olemassa kiireen vuoksi, vaan he ovat ottaneet mallia kirjaamiseen aikaisemmista kirjauksista. Tarvetta tämän tyyppiselle sihteerin ”muistilistalle” olisi, sillä se voisi helpottaa ja nopeuttaa kirjaajien työtä ja sen voisi ottaa käyttöön valtakunnallisesti ulosottovirastoissa, jolloin toteutuisi ulosottovirastojen yhdenmukaisuusperiaate. Lisäksi siitä olisi paljon apua niille ulosottovirastoille, joissa ei aikaisemmin ole kirjattu

tällaista velkajärjestelyasiaa, joka on määrätty ulosottoviranomaisen hoidettavaksi.

Mielestäni opinnäytetyölle asetettu tavoite täyttyi kuitenkin hyvin ja tutkimuskysymyksiin löytyi vastauksia teemahaastatteluiden avulla. Aihe on työelämäläinen, ja uskon työstä olevan hyötyä toimeksiantajalle, sillä se tuo heille paljon uutta tietoa. Teemahaastattelut olivat tärkeässä osassa tässä opinnäytetyössä, sillä niiden avulla pystyttiin selvittämään käräjätuomareiden tarkoituksenmukaisuusharkintaa määrätä maksuohjelman mukaiset maksut ulosottomiehen hoidettavaksi ja samalla selvitettiin ulosottomiesten kokemuksia maksuohjelman mukaisten maksujen tilittämisestä velkojille sekä kirjaussihteereiden työtehtäviä asiaan liittyen. Ilman tekemiäni teemahaastatteluja työtä olisi ollut vaikea tehdä, sillä valitsemastani aiheesta ei ole tehty aiemmin tutkivasta opinnäytetyötä.

Lähteiden löytyminen aiheesta aiheutti hieman hankaluuksia, sillä oikeuskirjallisuutta aiheesta on tarjolla vähän ja monesti se on ikääntynyttä. Loppujen lopuksi lähteitä löytyi mielestäni kuitenkin hyvin ja riittävästi, sillä pääpaino tutkimusmateriaalini hankinnassa oli haastatteluilla ja käyttämäni lähteet täydentävät kattavasti haastatteluista saamiani aineistoja ja mahdollistivat työni onnistumisen. Lisäksi olen käyttänyt lakeja työssäni monipuolisesti.

Opinnäytetyöhön valitsemani kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä osoittautui oikeaksi, sillä se soveltui hyvin tämän tyyppiseen tutkimukseen.

Aihe kiinnosti minua alusta lähtien valtavasti ja siitä oppiminen on ollut hyvin palkitsevaa. Kiinnostavinta työssäni oli haastatteluiden toteuttaminen sekä lainsäädäntöön perehtyminen. Tutkimusprosessin aikana työni otsikko ja tutkimuskysymykset ehtivät muuttumaan useaan otteeseen, mikä taas mielestäni kuuluu laadullisen tutkimuksen tekemiseen. Koin opinnäytetyön kirjoittamisen valitsemani aiheen vuoksi mielenkiintoisena, sillä se oli aiheena tarpeeksi vaativa. Opinnäytetyöprosessi opetti minulle paljon tutkimustyöstä sekä syvensi tietotaitoani velkajärjestelyasioissa. Opinnäytetyöhön kuuluvat opintojaksot mahdollistivat sen, että minulta löytyi tarvitsemani tiedot ja taidot työni suorittamiseen ja sen raportoimiseen. Haasteita opinnäytetyöprosessissa aiheutti tiukka aikataulu, sillä tavoitteena oli laadukas työ ja aikataulujen yhteensovittaminen yhteyshenkilöiden kanssa oli myös välillä hankalaa. Kokonaisuutena ajatellen minulla on hyvin opettavainen matka takana.

Haluan kiittää toimeksiantajaani Kymenlaakson ulosottovirastoa, erityiskiitos osastosihteerille Aila Sahalalle, joka antoi minulle tämän mielenkiintoisen ja tarpeeksi haastavan opinnäytetyönaiheen ja oli suurena apunani työn tekemisessä, antaen kullannarvoisia neuvoja. Lisäksi haluan kiittää opinnäytetyöohjaajaani tuntiohjaaja Hannu Juntusta, joka on ohjannut minua tämän prosessin aikana, antaen hyviä neuvoja ja rakentavaa palautetta sekä kannustanut minua silloin, kun työn tekeminen ei edennyt toivomallani tavalla.

9.8 Reliabiliteetti ja validiteetti

Opinnäytetyön tulosten täytyy olla luotettavia, minkä vuoksi jokaisessa opinnäytetyössä tulee olla niin sanottu luotettavuuden tarkastelu. Luotettavuuden arviointi kuuluu keskeisenä osana tieteelliseen tutkimukseen. Tutkimukselle on asetettu erilaisia arvoja, joihin sen tulisi pystyä pyrkimään. Näiden arvojen tarkoituksena on pyrkiä estämään tieteellistä epärehellisyyttä. Tutkijoiden tulee toimia tutkimusta tehdessään huolellisesti, rehellisesti ja tarkasti. Luotettavuus saavutetaan hyvällä suunnittelulla, jota käytännössä tulee miettiä jo tutkimusmenetelmää pohtiessa. Luotettavuuskysymys tulee näin ottaa huomioon jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa.

Tieteellisen työn luotettavuuden ja laadun arvioinnissa käytetään apuna luotettavuuskäsitteitä eli luotettavuusmittareita, joita ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Nämä luotettavuusmittarit pätevät erityisesti kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. Niitä ei voida soveltaa sellaisenaan kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tulee itse arvioida tutkimuksen luotettavuus, sillä se on tutkijan näytön varassa. Reliabiliteetti tarkoittaa pysyvyyttä ja validiteetti sitä, että tutkitaan tarkoituksenmukaisia eli oikeita asioita. Pysyvyydellä tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä, eli jos tutkimus tehtäisiin uudelleen, saataisiin lähes täysin samat tutkimustulokset. Uusintamittaus vahvistaa näin tutkimustulokset. (Kananen 2014, 145–147; Vilka 2015, 195–198.)

Mielestäni tutkimustyöni validiteettia voi arvioida hyväksi, sillä olen ottanut huomioon työni luotettavuuden jo suunnitteluvaiheessa. Olen valinnut oikean menetelmän, tiedonkeruumenetelmän sekä aineiston analyysimenetelmän pe-

rustellen valintani tarkasti. Tutkimukseni ei pyri yleistämään vaan ymmärtämään ilmiötä. Tutkimukseni luotettavuus on varmistettu siten, että toimeksiantaja on lukenut ja hyväksynyt tulkintani. Tutkimukseni luotettavuuden arviointia lisää laadullisen tutkimuksen aineiston saturaatio, mikä tarkoittaa sitä, että haastattelin uusia henkilöitä niin kauan, kuin he toivat tutkimukseeni jotakin uutta. Kun haastatteluista saadut aineistot alkoivat toistaa itseään, saavutin aineiston kylläntymispisteen. (Kananen 2015, 352–357.) Kyllästyminen tapahtui jo muutaman haastattelun jälkeen. Haastattelujen nauhoittaminen ja niistä saadun aineiston purkaminen tekstiksi lisäävät työn luotettavuutta, sillä analysoin saamiani aineistoja teemoittain ja luin aineistot useaan kertaan lävitse, jolla pyrin siihen, että haastatteluista ei jäänyt tutkimukseni kannalta oleellisia asioita huomaamatta. Haastateltavien vahva ammattitaito lisää myös tutkimuksen luotettavuutta, sillä haastateltavilla oli työkokemusta alasta monesta vuodesta kymmeneen vuosiin, jolloin he kertoivat kokemuksistaan pitkiltä aikaväleiltä.

LÄHTEET

Etelä-Karjalan käräjäoikeuden käräjätuomari B. 2016. Puhelinhaastattelu 25.11.2016. Kouvola.

Hallintolaki 6.6.2003/434.

Hallituksen esitys HE 141/2005. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050141> [viitattu 27.11.2016].

Havansi, E., Koulu, R. & Niemi-Kiesiläinen, J. 2002. Insolvenssioikeus. Helsinki: WSOY LAKITIETO.

Husa, J. & Pohjolainen, T. 2008. Julkisen vallan oikeudelliset perusteet. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karttunen, T., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T. & Valtonen, M. 2015. Juridii-
kan perusteet. 5. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Koivisto, I. 2014. Johdatus hyvään hallintoon. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvonnan velkaneuvoja 2016a. Haastattelu 29.8.2016. Kouvola.

Kouvolan kaupungin talous- ja velkaneuvonnan velkaneuvoja 2016b. Haastattelu 21.11.2016. Kouvola.

Kymenlaakson käräjäoikeuden käräjätuomari 2016c. Haastattelu 24.11.2016. Kouvola.

Kymenlaakson ulosottoviraston kihlakunnanulosottomies 2016d. Haastattelu 16.11.2016. Kouvola.

Kymenlaakson ulosottoviraston kihlakunnanulosottomies 2016e. Haastattelu
16.11.2016. Kouvola.

Kymenlaakson ulosottoviraston osastosihteeri 2016a. Haastattelu
21.10.2016. Kouvola.

Kymenlaakson ulosottoviraston osastosihteeri 2016b. Puhelinhaastattelu
11.11.2016. Kouvola.

Kymenlaakson ulosottoviraston osastosihteeri 2016c. Haastattelu
22.11.2016. Kouvola.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.

Laki talous-ja velkaneuvonnasta 4.8.2000/713.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1995/57.

Lindström, J. 2014. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. 4. uudistettu painos.
Helsinki: Talentum.

Mäenpää, O. 2011. Oikeus hyvään hallintoon. Helsinki: Helsingin yliopiston
oikeustieteellinen tiedekunta.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/713.

Työ-ja elinkeinoministeriön julkaisuja: Konserni 28/2015. Saatavissa:
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75026/TEM-jul_28_2015_web_09042015.pdf?sequence=1 [viitattu 27.11.2016].

Ulosottokaari 15.6.2007/705.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: SP-kustannus.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014.

1. Haastateltavan virassaoloaika ja käsiteltyjen tapausten/ratkaisujen määrä.
2. Millä perusteilla tuomioistuin on katsonut tarkoituksenmukaiseksi määrätä velallisen suorittamaan maksut ulosoton kautta velkojille tilitettäväksi?
3. Missä vaiheessa velkajärjestelyprosessia tulee esille maksuohjelman vahvistaminen ulosoton kautta?
 - Mistä ehdotus tulee?
 - Milloin tuomioistuin suostuu pyyntöön?
 - Mitkä asiat vaikuttavat pyynnön tarpeellisuuteen?
 - Missä tapauksissa tuomioistuin katsoo pyynnön olevan tarpeeton?
4. Ulosoton hoidettavaksi määrättyjen tapausten määrä ko. tuomiopiirin alueella vuosina 2011–2015.

1. Haastateltavan virassaoloaika sekä tapausten lukumäärä parhaillaan ja enimmillään.
2. Mitkä ovat kihlakunnanulosottomiehen tehtävät prosessiin liittyen sen jälkeen, kun maksuohjelma on saapunut ulosottovirastoon ja perintäsihteeri on tehnyt asian valmistavat tehtävät?
3. Mitkä asiat vaativat erityistä tarkkuutta?

1. Haastateltavan toimessa oloaika.

2. Talous- ja velkaneuvonnan tehtävät
 - Talous- ja velkaneuvojan tehtävät velkajärjestelyyn liittyvän asian hoidossa.
 - Prosessin alkaminen talous- ja velkaneuvonnasta käsin, mistä prosessi lähtee liikkeelle ja kuinka se etenee?

3. Mistä ehdotus velkajärjestelyn maksuohjelman maksujen suorittamisesta ulosottomiehelle tulee?

4. Mitkä asiat ovat taustalla näillä velkajärjestelyn asiakkailta, jotka eivät itse suoriudu maksuohjelman noudattamisesta?

JATKOKORTTI
FORTSÄTTNINGSKORT TILL DAGBOKSKORTEN
FÖR UTSÖKNINGSÄRENDE

Ulosottomaksu no
Utsökningsblankett nr
70225114K

Velkojan nimi - Gäljendarens namn C2 Velkoja B		UP nro - UD nr VJ 1/2004					
		Jatkokortin nro - Försättningskorts nr XYZ					
Pvm - Datum	Toimenpiteet - Åtgärder 1 erä 38,84 5/2004						
<i>Toukokuu 2004</i>							
Kertyi - Influtna medel		Tilietty - Redovisade medel		Laskelma - Uträkning			
Pvm Datum	Mk	Ulosottomaksu/ Kulut Utsöknings- avgift/ Kostnader	Tilitysnro/ Pvm Redovisningsnr/ Datum	Mk	Korko tai Eläpu/kk Ränta eller underhålls- bidrag/mån	Saat, lyhennys (-) lisäys (+) Fordrans avkortning (-) ökning (+)	Saatavan jäännös Fordrans saldo
14.4.04	38,84		164.04	38,84		-38,84	38,84
							LOP

JATKOKORTTI
FORTSÄTTNINGSKORT TILL DAGBOKSKORTEN
FÖR UTSÖKNINGSÄRENDE

Ulosottomaksu no
Utsökningsblankett nr
70225114K

610770F-37/3121L/G *1 Saatavan pääomäärä ennen liitystä Fordrans kapitalbalopp förr redovisning

Velkojan nimi - Gäljendarens namn C5 Velkoja E		UP nro - UD nr VJ 1/2004					
		Jatkokortin nro - Försättningskorts nr XYZ					
Pvm - Datum	Toimenpiteet - Åtgärder 1 erä 105,- 2/2005 52 erää 64,- 3/2005 kuukausittain 6/2009 saakka 1 erä 76,97 7/2009						
Kertyi - Influtna medel		Tilietty - Redovisade medel		Laskelma - Uträkning			
Pvm Datum	Mk €	Ulosottomaksu/ Kulut Utsöknings- avgift/ Kostnader	Tilitysnro/ Pvm Redovisningsnr/ Datum	Mk €	Korko tai Eläpu/kk Ränta eller underhålls- bidrag/mån	Saat, lyhennys (-) lisäys (+) Fordrans avkortning (-) ökning (+)	Saatavan jäännös Fordrans saldo
							3509,97
4.2.2005	105,-		4.2.05	105,-		-105,-	3404,97
2.3.2005							
4.3.2005	64,-		4.3.05	64,-		-64,-	3340,97
5.4.2005							
6.4.2005	64,-		6.4.05	64,-		-64,-	3276,97
4.5.2005							
6.5.2005	64,-		6.5.05	64,-		-64,-	3212,97
3.6.2005							
6.6.2005	64,-		6.6.05	64,-		-64,-	3148,97

TOIMEKSIANTOKORTTI

Velallinen Velallinen Ville		010151-XXXX	Osaeto/Toimitusmies XYZ	
Kouvolan KÄO:n päätös 10.12.2003 nro 03/1234 dnro 02/5678 Maksuohjelman vahvistaminen			Asianumero VJ 1/2004	
Hakija/Asiamies			Hakemus kirj. 5.1.2004	
C1		Velkoja A Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	485,37 eur	Saapumispäivä
Tilitysosoite				Siirto
C2		Velkoja B Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	38,84 eur	Virka-apu
Asian tunnukset ja lisätiedot				Siirtävä/VAP UO mies
C3		Velkoja C Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	31,62 eur	Asianumero
Asian saatava- ja korkotiedot				
C4		Velkoja D Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	103,94 eur	
C5		Velkoja E Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	3.509,97 eur	
C6 ja C7		Velkoja F Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	9.900,85 eur	C6 C7 (9.852,52 + 48,33)
C8		Velkoja G Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	44,19 eur	
C9		Velkoja H Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero	1.626,49 eur	
		Velkoja I Postiosoite Postinumero ja postitoimipaikka tilinumero		Selvittäjän palkkio- ja kululasku 700,- eur